

gegeven heeft. Ik heb ondertuschen daarvan niet meer willen wederleggen, als wat my raakt, den Rest overlatende aan die Eerwaardige Paters *Eſchenbrender* en *Pickart*, met welke de Ruiters zyne overige Zamenſpraken gehouden heeft, hebbende de eerstgemelde Pater, zo als hiervooren No. 22. 23. 24. en 25. te zien is, dat Leugenwerk reets grondig tegengeſprooken.

Vervolg der Wederleggingen van de overige Leugenen en Laſteringen des Ruiters.

307. Thans kooime ik tot de overige Leugenen en Laſteringen, waarmede *Johan Lindlauw* zyn grondig Onderwys aan *Jan Jansz ten Horſt* doormengt heeft. Wy zullenze hier mede wederleggen, en dit Vervolg inſgelyks in zekere §. *Paragraphos* verdeelen. Doch ik moet UE: vooraf zeggen, dat de Ruiters zyn *Grondig Onderwys* in Plaats van Pag. 1. begint met Pag. 21. om dat het Antwoord van *Jan Jansz ten Horſt* aan *Johan Lindlauw* twintig Bladzyden of *Pagina's* beſlaat, en het *Grondig Onderwys* derhalven, zo als reets gemeld is, met Pag. 21. begint, om agter het voorsz. Werkje van *Jan Jansz ten Horſt* te kunnen gebonden worden, en daarmede een eenig Boekje nitmaken. Ook moet ik UE. zeggen, dat *Jan Jansz ten Horſt* den Ruiters wel anders zou hebben kunnen antwoorden; doch nadien hy onder het Kruis is, en onder eene Gereformeerde Regering leeft, zo heeft hy zyne Pen niet meer tegens denzelven durven ſcherpen, en daarmede heeft hy zeer wyslyk gedaan. Doch dat Gebrek zal ik onder

onder Gods Zegen, zo als ik in den tegenwoordigen Brief reets voor een Gedeelte gedaan heeft, vergoeden. Nu tot de Zaak.

§. I.

Antwoord op het Grondig Onderwys van Pag. 22. af tot Pag. 27.

308. Op de twee en twintigste Bladzijde van het *Grondig Onderwys* zegt de Ruiter, dat *Johan Hus* en *Hieronymus van Praag* tegens het Vrygeleide des Keizers verbrand zyn; en dat al lang voor *Lutherus* en *Calvinus* de Waldensen en andere geweest zyn, die dezelfde Leere gehad hebben. Doch op die twee Onwaarheden heb ik reets *No. 51. enz. No. 195. en 196. en eindelyk No. 217. en 219.* grondig en bondig geantwoord.

309. Pag. 22. en 23, zegt de Ruiter, dat de Kerk even als eene Lamp haast verdroogt was geweest, en dat *Calvinus* en *Lutherus* dezelve wederom hebben doen branden. Op dat Sprookje heb ik geantwoord *No. 253.* Voorwaar indien die Lamp al verdroogt was geweest (schoon Hemel en Aarde eerder zullen vergaan als Gods Woord en zyne Beloften aan de Kerk gedaan) zo hadden 't echter andere Mannen, die dezelve wederom hadden ontstookten, moeten wezen als een *Kalvyn* en een *Luther*, van dewelke men met Recht zeggen kan: *Aan baare Vruchten zult gyze kennen: Kan men Wyn-Druiven van de Doornen lezen, of Vygen van de Distelen?* *Math. 7. v. 16.* en eene Goddelyke Religie van ongoddelyken Mannen? gelyk als *Luther* en *Kalvyns* geweest zyn. Zie *No. 54.*

310. Pag. 23. vraagt hy, wat wy door de waare Kerk verstaan? Daarop heb ik geantwoord No. 252.

311. Pag. 23. en 24. haalt de Ruiters verscheidene Concilien, die na zynen Waan gedwaalt hebben. Daarop heb ik geantwoord No. 254. 256. enz. tot No. 263. inclus. Op het Punt aangaande het verbranden van de Ketteren heb ik geantwoord No. 217. op dat aangaande het lezen van den Bybel No. 224. en 261. en op dat aangaande de Traditien No. 263. enz.

312. Pag. 25. vraagt hy, of Christus door zynen Heiligen Geest de Apostelen niet alles geleert heeft, wat ons ter Zaligheid nodig is? en daarop verlangt hy Antwoord. Hierop geve ik dan een dubbeld Antwoord. Vooreerst vraage ik den Ruiters, of de Apostelen na het ontfangen van den H. Geest hebben kunnen dwalen of niet? Hebbenze kunnen dwalen, zo deed de Ruiters eene overtollige Vraag, en het is onnut en te vergeefs, dat hy Antwoord verlangt; want wat kan 't hem helpen, dat hy weet, of de Apostelen door den H. Geest alles, wat ons ter Zaligheid nodig is, geleert hebben, indienze in dat alles, of in alle de geleerde Zaken ook na het ontfangen van den H. Geest hebben kunnen dwalen, en ons dus bedriegen? Hebben de Apostelen na het ontfangen van den H. Geest niet kunnen dwalen, te weten in Geeloofs-Zaken, zo is de Ruiters de allergrootste Lasteraar, die'er kan worden gevonden, om dat hy zegt, dat S. Pieter ook na het ontfangen van den H. Geest gedwaalt heeft, en dat zulks geschied is tot Waarschouwing voor alle Menschen tegens de hovaardige Inbeelding van onfeilbaar te zyn. Zie hiervooren No. 251. Ten tweeden

rweeden! antwoorde ik, en zegge, dat *Christus* zyne Apostelen geleert heeft alles, wat ons ter Zaligheid nodig is; doch het is niet alles geschreeven, zo als ik *No. 263. enz.* getoont heb.

313. Pag. 25. en 26. meent de Ruiters de Opperhoofdigheid van *Petrus* en zyne Opvolgers, te weten, de Pauzen van *Rome*, krachtig te wederleggen. Doch ydele Poogingen! Hy komt ten dien Einde met een Zak vol Leugenen optrekken, en haalt zommige Pauzen aan, die Ketteryen geaprobeert zouden hebben. Doch die Leugenen en Lasteringen heb ik van *No. 265.* af tot aan *No. 271.* inclusief grondig en bondig wederlegt.

314. Pag. 26. en 27. zegt hy, dat *Jan Jansz ten Horst* zou hebben bekend, dat'er veele Misbruiken en kwade Gevoelens in onze Kerk zouden zyn. De onbezonne Leugen heb ik *No. 272.* genoegzaam beantwoord.

315. Pag. 27. zegt hy ook, dat *Christus* alleen onze Middelaar moet wezen. Doch wy zeggen het ook, en by gevolg bewyft hy niets tegens ons, noch tegens de Aanroeping der Heiligen; mits zich alle de Heiligen zo wel als wy by dien Middelaar moeten aanmelden; doch gelykerwys een Gezant, die by den Keizer, of Koning van Vrankryk, of eenige andere Mogentheid iets van belang verzoeken wil, wel eenige voorname Vrinden van eene zulke Moogentheid medebrengen, die zyn Verzoek ondersteunen; dus moogen wy ook, wanneer wy van God den Heere iets begeeren, ook wel eenige Heiligen, die zekerlyk Gods Vrinden zyn, medebrengen, om voor ons, en te gelyk met ons te bidden. Ik meene, dat strekt meer tot Gods Eer als Oucer. Zie hiervooren *No. 100.*

en

en van No. 279. af tot N. 285. inclus die Zaak grondig en bondig verhandelt; zynde het Verschil aangaande het maaken van Beelden mede daarin begreepen.

316. Pag. 27. begeert hy insgelyks van *Jan Janszen ten Horst*, te weten, wat'er doch voor gevaarlyke Prullen in de Gereformeerde Kerk mogten zyn? Ik antwoorde *Jan Janszen ten Horst* heeft ongelijk, dat'er in de Gereformeerde Kerk Prullen zouden wezen; en ik zegge, dat'er in de Gereformeerde Kerk geene Prullen zyn. Wat dan? Louter Dwalingen, en al voor veele Eeuwen verdoemde Ketteryen tegens God; tegens zyne Geboden; tegens zyne Goedheid en Barmhertigheid; tegens zynen Zoone *Christus Jesus*; tegens zyne Allerzaligste Moeder; tegens zyne grootste Vrinden de Heiligen, met een Woord, tegens alle Goddelyke en menschelyke Rechten, en tegens de goede Zeden. Dat zyn wat met meer als Prullen. Het Uitreksel, 'twelk ik met myne Aanmerkingen van No. 51. af tot No. 224. inclus aan UE. medegedeelt heb, zal UE. en de gansche Weereld overtuigen, dat ik hier de Waarheid spreek.

§. 2.

Van den Doop.

De Vragen en Lasteringen des Ruiters aangaande den Doop worden beantwoord.

317. Pag. 27. en 28. spreekt de Ruiters met *zonen Molineus* op eene kwaadaardige Wys van den

den Doop. Hy vraagt onder anderen: Of de Kinderen zonder den Doop niet kunnen zalig worden? En Ik antwoorde van Neen. *Ten zy dat ymand wederom geboren werde uit Water, ende den H. Geest, zo en kan hy het Koningryk Gods niet ingaan,* zegt onze Zaligmaker *Job. 3. §. 5.* Het bennen klare Woorden Gods daar valt niet af te disputeren, om my van des Ruiters eige Woorden te bedienen.

Is'er ymand, die niet gedoopt is, en den Doop echter met een vurig Hert verlangt en begeert, zo neemt God de Heere den Wil voor de Daad aan. De Kinderen kunnen zulks niet begeeren noch verlangen, by gevolg gaan zy zonder den Doop verlooren; kunnende het Geloof der Ouderen haar ook niet helpen, mits zulks geen den minsten Grond in de H. Schrift heeft, spreekende *Christus* de Heere gansch duidelyk van den Doop, welken men in zyn eigen Persoon, en niet in eenen anderen, ontfangen moet.

Is'er ymand niet gedoopt, en word echter om het Geloof ter Dood gebragt, zo word hy in zyn eigen Bloed gedoopt, en zalig. (a) Het bennen klare Woorden Gods des Heiligen Geestes, uitgesproken door den Mond van zyne onfeilbaare Rooms-Katholyke Kerk, aan dewelke *Christus JESUS* belooft heeft alle Waarheid te leeren. Daar valt dan niet af te disputeren.

De Ruiters zegt: *De Zoon zal de Ongerechtigheid des Vaders niet dragen,* Ezech. 18. §. 20. Doch dien Text brengt hy zeer kwalijk by den

(a) Vide Theologiam Moralem Rmi D. Leonardi Jansen, Abbatis Knechtstedenſis Ordinis Praemonſtrat. Caſu 89. N. 5. & 6.

den Doop te pas; want waarom word het Kind gedoopt, indien het de Ongerechtigheid zyns Vaders *Adam* niet draagt? Ik vrage den Ruit-ter: Is een Kind, dat eerst op de Weereld komt, met de Erf-Zonde besmet of niet? Zegt hy, dat het met de Erf-Zonde niet besmet is, dan zal hy eene nieuwe Kettery beginnen. Zegt hy, dat het met de Erf-Zonde besmet is, dan spreekt hy tegen zynen Text, die zegt: *De Zoon de Ongerechtigheid van zynen Vader niet dragen zal*, en derhalven met de Erf-Zonde, die eene Ongerechtigheid van onzen eersten Vader *Adam* is, niet beladen moet zyn. Zie eens, hoe dat Ruiters Paardje hinkt. O on-voorzichtige Ruit-ter! O *Molinus*! O blinde Leidsman! hoe stort gy met uwen blinden Ruit-ter in de Gracht! Wat nu den gemelden Text betreft, de Rooms-Katholyke Uitleggers der Schrift verklaren denzelven op deze Wys: *De Zoon, zeggende, zal de Ongerechtigheid des Vaders niet dragen, ten zy hy zich die Ongerechtigheid deelachtig maakt, en indien zyne Kinderen en Kinds-Kinderen mede daaraan Deel neemen, zal God de Zonde des Vaders straffen tot in het vierde Geslacht.* (*) Dit is eene Katholyke Uitlegging, dewelke wat styver op haare Beenen staat als die van den Ruit-ter. De Woorden van *Lombardus*, indien het de eige Woorden van *Lombardus* zyn, zyn geene Woorden van de onseilbaare Kerk. Ook heeft het niets te beduiden, indien *Lombardus* zegt, dat *Christi* Woorden moeten worden verstaan van degeene, die den Doop kunnen ontfangen, en denzelven verachten, want het zyn, zegge ik noch-

(*) Vide *Corn. à Lapid.* in Cap. 18. *Ezech.*

nochmaals, geene Woorden van Gods onfeil-
baare Kerk; daarenboven is *Lombardus* een par-
ticulier Leeraar, wiens Gezag by gevolg niets
vermag, wanneer het tegens de eenparige Leere
van alle de andere Katholyke Leeraars der Kerk
stryd. Doch dewyl *Molinaus* en de Ruiters in
Aanhaalingen zo ongetrouw zyn, gelyk wy
reets hiervoren gezien hebben, zo ben ik van
Gedagten, dat, indien ik den meergemelden
Lombardus eens koomte natezien, ik eenen gansch
anderen Zin in denzelven vinden zal, als de
voorsz. Leugenaars daaruit gehaalt hebben.

Heeft Paus *Gregorius* gezegt (ik vooronder-
stelle eens, dat het waar is) dat de Kinderen
eerst moeten worden onderwezen, en dat men den
Doop zo lang moet uitstellen, zo gelieft UE. te
weten, dat het voormaals gebruikelijk geweest
is den Doop uitstellen, tot dat de Kinderen
eenen genoegzamen Ouderdom bereikt hadden,
om in dat Geheimenis onderwezen te kunnen
worden, welke Gewoonte echter naderhand
door de Kerk afgeschafft is wegens het Gevaar,
dat daarmede verknópt was, te weten, dat de
Kinderen zonder den Doop mogten koomen
te sterven, en dus voor eeuwig buiten het Ko-
ningryk Gods uitgeslooten worden. *Math. 3.*
5. (b) Ik meene nochtans, dat men de
Woorden van Paus *Gregorius* ook zeer wel kan
verstaan van de volwassene Kinderen, die voor
den Doop zekerlyk moeten worden onderwee-
zen, zo als noch hedensdags niet alleenlyk by ons
maar ook by de Gereformeerden gebruikelijk is.

Het

(b) Vide Rmum D. Leon. *Jansen* loc. cit pag. m. 18. *Con-*
cil. Trident. Sess. 7. Can. 1. 2. 3. &c. *Instructions Generales*
du Catechisme de Montpellier P. III. Chap. II. §. 3. & suivant.

Het Geval van den Moordenaar aan het Kruis, die zonder den Doop zalig is geworden, bewyft niets tegens ons. *Christus* de Heere, die de Wet van den Doop gegeven hadde, konde daarin ook dispenseren.

Indien een Gereformte Predikant echter blyft dryven, dat de Wet moet worden verstaan van de Verachters van dezelfde Wet (hetgeen hy nochtans in Eeuwigheid niet uit Gods Woord zal kunnen bewyzen) zo vrage ik hem: Indien zo een Verachter een vast Geloof hadde, dat hy zonder den Doop, en alleenlyk door de Verdiensten *Christi* zalig zoude worden, en indien hy daarenboven de *Verzekering* hadde, zoude hy dan wel zonder den Doop zalig kunnen worden, in weerwil dat hy den Doop veracht hadde? Ik wenschte, dat een Predikant my op die Vraag eens geliefde te antwoorden. Voorts lastert de Ruiters, dat wy den Doop met *Duivels-Bannen*, met *Olf*, met *Keirssen*, met *Spotwafel* en *Zout* zodanig hebben verandert, dat, indien *Christus* en zyne Apostelen eens andermaal in de Weereld kwamen, zy denzelven niet meer zouden kennen. Doch, om kortelyk op deze Lastering te antwoorden, de Ruiters hadde beter gedaan, indien hy zich by zynen Roskam hadde gehouden, dan zou zyne Godloosheid en geaffecteerde Onkunde niet voor den Dag gekomen zyn. Alle de Rooms-Katholyken zeggen en leeren, dat de Substantie van den Doop bestaat in de Afwasling met natuurlyk Water onder het uitspreken van de Woorden: *Ik doope u in den Naam des Vaders, ende des Zoons, ende des Heiligen Geestes.* Het *Duivels-Bannen*, gelyk de grove Ruiters het poemt, en de overige omstandigheden, welke daarby

daarby koomen, zyn niet anders als Ceremonien of Plegtigheden, die de Substantie in het minst niets kunnen beneemen, en die in de eerste Kerk zo wel gebruikelijk zyn geweest als tegenwoordig. (c) Die Ceremonien zullen wy onder Gods Zegen in een ander Werkje verklaren, en dus allen Ketteren en Lasteraars den Mond stoppen. Deze Brief, die buiten myne Verwachting al vry wat opgezwollen is, zou anderszins te dik worden. De Vaders, in de onderstaande Kantteekening aangehaalt, handelen van die Ceremonien, en by gevolg zynze niet nieuw.

§. 3.

Van het lezen van den Bybel.

318. Pag. 29. snatert de Ruitter al wederom, dat het Concilie van *Trente* zegt, dat het lezen van den Bybel schadelijk is. Op die Beschuldiging heb ik reets *No. 261.* grondig en bondig geantwoord, en aldaar ook getoont, hoedanig men den Bybel lezen moet.

Voorts zegt hy met den Koninglyken Prophheet *David*, Pf. 118. *ÿ. 105.* *Heer u Woord is een Lamp voor myne Voeten.* Pf. 12. *ÿ. 7.* *De Reden des Heeren zyn reine,* en Pf. 19. *ÿ. 8.* en

T

19.

(c) S. *August.* de Symbol. ad Catechum. S. *Cyprian.* Ep. 76. S. *Greg. Nazianz.* Orat. 40. S. *Oprat.* Cateches. 1. S. *August.* lib. 1. Confess. cap. 11 lib. 2. de merit. & remis. peccat. cap. 26. Concil. 3. *Carthag.* Can. 15. S. *Isid.* lib. 2. de Offic. Eccles. cap. 1. S. *Ambros.* lib. 1. de initiand. cap. 1. *Tertull.* lib. de Coron. Mil. cap. 3. S. *Basil.* lib. de Spiritu S. S. *Chrysofost.* Homil. II ad Pop. Antioch. Le Catechisme du Mr. de *Maux.* Instructions Generales du Catechisme de *Montpellier* P. III. Sect. 1. §. 5. 6. & suiv.

19. De Wet des Heeren is volmaakt, bekeerende
 de Ziele. De Getuigenissen des Heeren zyn gewis.
 2. Pet. 1. v. 19. Wy hebben een vast Prophetis
 Woord, en gy doet wel daaraan, dat gy daarop
 let, als op een Licht, het welk in den donkeren
 schynt, tot dat den Dag aankomt, en de Morgen-
 sterre in uwe Herten opgaat. Die Texten neem-
 men alle oprechte Katholyken aan, en daarom
 is het de grootste Lastering van de Weereld,
 dat de Katholyke Menschen, gelyk als de Rui-
 ter zich niet schaamt te zeggen, vreezen, als
 zy van den Bybel hooren spreeken. Wy schrik-
 ken geenzins voor den Katholyken Bybel, maar
 wy schrikken voor den Gereformeerden ver-
 valschten Bybel in den Mond van een Gere-
 formeert Predikant, waarin dezelve op nieuw
 gekaauwt, anders gefatsoeneert, verdraait en
 omgegooten word door den verkeerden Zin,
 welken hy aan Gods Woord geeft. En wat
 is Gods Woord doch zonder den rechten Zin?
 Het is even als een Lichaam, waaruit eene men-
 schelyke Ziel gedreven word, en 'twelk ver-
 volgens met eenen Duivel word bezielt; ge-
 lykerwys men nu an zo een Lichaam, schoon
 het uiterlyk de Gedaante van een levendig
 Mensch heeft, echter niet den Naam van eenen
 Mensch geven kan, dus kan men ook aan het
 door eenen Predikant verkeerde, en tot een
 kwaden Zin verdraaide Gods Woord in geen
 Deele den Naam van Gods Woord geven; te
 meer, mits'er geene Kettery zo dwaas, noch
 eene Godloosheid zo groot kan worden gevon-
 den, die uit Gods Woord, op die Wys ver-
 valscht zynde, niet kan worden getrokken.
 Het Geval van de Donatisten, en van Robert de
 Duivel, hiervooren N. 82. en 224. aangehaat,
 strekt

strekt ons tot een genoegzaam Bewys van dien, zynde *No. 206.* mede aangetoont, wat voor eene Meenigte van Secten uit den na zynen Zin uitgelegden Bybel ontstaan. Ook kan ik de Luiden, die den Bybel dus verdraaien en vervalschen, niet beter vergelyken als met de Spinnekoppen. Deze trekken uit de allerschoonste, welriekenste en allerbeste Geneeskruiden en Bloemen het allerschuwelykste en schadelykste Venyn: Dus maken her ook de Vervalschers van den Bybel; mits zy uit het allerzuiverste, en levendig makende Woord Gods de allerschadelykste en Zielen-doodende Leeringen en Ketteryen haalen.

Indien nu ymand, het zy uit Bottigheid en Onkunde, het zy uit zyne verkeerde Zinnen, Gevaar loopt uit Gods Woord dus een Predikanten-Woord te maken, en met de Predikanten eeuwig verlooren te gaan, alsdan is het zekerlyk beter, dat hy het lezen van Gods Woord laat staan, en zich vergnoegt met Gods Woord uit den Mond van zyne Katholyke Leeraars te hooren even als degeene, die niet lezen kunnen, zo als hiervooren *No. 261.* gezegt is.

O ongelukkige Predikanten! O rampzalige Zielenharders! die gy de arme Menschen dus door uwe eigenzinnige, menschelyke, wankelende (zoud gy *het vast Prophetis Woord hebben?* Gy mogt wat anders hebben! Gods Woord word niet gevonden als in Gods Kerk, die gy niet wilt hooren) en verkeerde Uitleggingen van de H. Schrift, ter eeuwige Verdoemenis leid! Voor u worden wy uitdrukkelyk gewaarschouwt van den Heere Christus en *Isaias.*

(d) Want daar staat in t' 29. Cap. van Isaias : Want de Heere heeft over Ulieden uitgegooten eenen Geest des diepen Slaaps , en hy heeft uwe Oogen toegelooten ; de Propheten , en uwe Hoofden , ende de Zienders heeft hy verblindet , daarom dat zy hem vreezen na Menschen Geboden (Predikanten-Uitleggingen) en daarom wil hy voorts wonderlyk met dit Volk handelen , dat de Wysheid zyner Wyzen zal vergaan , en het Verstand zyner Verstandigen zich verbergen zal. En JESUS brengt diezelve Woorden tot Beschuldiging van de Leeraars van zynen Tyd by in Math. 15. v. 7. en 9. en waar-schouwt ons daartegen met te zeggen v. 14. Laatste vaaren , zy zyn blinde Leidstieden der Blinden. Indien nu de Blinde den Blinden leid , zo zullen zy beide in den Gragt vallen. Dus verre de Ruiters , wiens Wapenen ik tegens hem zelf , en tegens zyne Predikanten omkeere.

Ik heb ook al hiervooren van No. 273. af tot No. 279. inclus wyloopig doen zien , dat men zonder de Authoriteit van de Kerk niet kan weten , wat Gods Woord is. No. 206. heb ik insgelyks getoont , dat de Predikanten geenen Ketter uit Gods Woord alleen kunnen overtuigen van eenige Dwaling. Tot Besluit van dezen Nummer zal ik'er dan noch byvoegen de zeer merkwaardige Woorden van twee Vaders der Kerk , dewelke op de Predikanten wonderlyk wel passen.

De

(d) Dat zyn de eige Woorden des Ruiters , die hy , na zyn valsch Voorge ven , tegens my zou hebben gebruikt , in zyne waaragtige Historie Pag. 42. Ik keere dezelve Woorden om , en gebruikeze met meer Recht , en Bevoegtheid tegens de Predikanten.

De eerste Vader is *Tertulianus*, die zich in
 dezer Voege laat hooren. (e) " De Keters, zegt
 " hy, handelen uit de Schrift, raden en spree-
 " ken uit de Schrift, zy werpen de Schrift
 " voor, en door deze haare Stoutheid bewe-
 " gen zy ten eersten zommige; maar in den
 " Stryd en het Disput maken zy moede degeene,
 " die wel gegrond; zy vangen de Zwakke, en
 " de Middelmattige laten zy met eene Twyffel-
 " moedigheid weggaan. Dat Voordeel en den
 " Kunstgreep moet men voornamentlyk verhia-
 " deren, en hen niet tot eenig Disput, of eenige
 " t' Zamenpraak uit de H. Schrift toelaten
 " Want die Stryd dient tot niets anders als tot
 " Verzwakking en Bederving van 't Hoofd, en
 " van de Maag. Die Keters (die Predikanten)
 " neemen eenige Boeken niet aan, en wanneer
 " zy eenige aanneemen, zo neemen zyze echter
 " niet geheelyk aan. Met byvoegen, en met
 " besnoeien verdraajen zy de Schrift tot Bevoor-
 " doring van haar Oogmerk; en wanneer zy
 " al eenige Schrift geheel behouden, zo verkeer-
 " ren zy dezelve door versierde tegenstrydige
 " Uitleggingen Zy willen niet erkennen
 " hetgeene, waardoor zy overtuigt worden, en
 " zy gronden zich op hetgeene, dat zy valsche-
 " lyk verzonnen hebben, en hetgeene, dat zy
 " daaruit vatten, is twyffelachtig. Wat zult
 " gy uitregten, schoon gy zeer wel in de Schrift
 " ervaren zyt, als zy ontkennen, hetgeen gy
 " verdedigt, en in Tegendeel verdedigen,
 " wat gy ontkent. En gy zult de Stemme in
 " twisten verliezen, en niets anders als eene

T 3 Ont-

(e) *Tertull. lib. de Præscript. cap. 15. 17. pag. 2. 16. B. P.*
Elfen in zyn Slecht wird Rechts p. m. 121.

”Ontroering der Gal wegens haare Lastering
”winnen, enz.”

De tweede Vader is de *H. Irenaeus*. ”Wan-
”neer de Kettters uit de *H. Schrift* overtuigt
”worden, zegt hy: (f) Dan klagen zy de
”Schrift zelf aan, als of dezelve vervalscht
”of niet kanonyk, of niet regtmatig was,
”of dat haare Woorden eenen anderen Zin
”hadden en als menze uitdaagt met de
”Traditie, (NB.) dewelke van de Apostelen
”af komstig is, en door de op elkander vol-
”gende Priesters in de Kerk bewaart word,
”alsdan kanten zy zich tegens de Traditie,
”zeggende, dat zy vernuftiger zyn als de
”Priesters en Apostelen Daaruit ontstaat
”dan, dat haare Leere noch met de Schrift,
”noch met de Traditie overeenkomt. Tegens
”dezulke moeten wy kampen, als die, gelyk de
”slibberige Slangen, overal haare Uitvlugt
”zoeken.”

Op eene andere Plaats, laat die Vader zich
”dus hooren. ”Nadien nu de Grond en Leere
”der Kettters is, zegt hy, (g) welke noch de
”Propheten geprekt, noch de Heere geleert,
”noch de Apostelen nagelaten hebben
”op hetgeen zy zeggen, passen zy de Parabe-
”len des Heeren, de Spreuken der Propheten,
”en de Woorden der Apostelen, op dat haar
”Gedicht en Fabel-Werk niet schyne zonder
”Getuigenisse te wezen Zy verleiden
”veele met het Woord des Heeren, ’welk zy
”op haar kwalyk t’zamengevoegt Fabel-Werk
”toepassen.”

(f) *S. Irenaeus* lib. 3. adv. Hæret. c. 2. p. 23. *R. P. Essent. lib.*
cit. pag. in 183.

(g) *S. Irenaeus* lib. 2. cap. 1. num. 270. pag. 33.

Noch op eene andere Plaats ontmoete ik in den gemelden Vader de volgende opmerkelyke Woorden: " Dewyl veele Zaken in de Schrift, " zegt hy, op eene figuurlyke Wys, die men " tot dit en dat trekken kan, gesprooken wor- " den, zo passen zy hetgeene, dat twyffelach- " tig is, door haare Uitlegging op eene bedrie- " gelyke Wys toe op haare Gedicht, gevan- " gen neemende en verleidende degeene, die " geen vast Geloof aan God hebben enz. (h) Kan men de Predikanten van onzen Tyd wel met levendiger Koleuren afmaalen, als de ge- melde twee Vaders hier gedaan hebben ?

Tot Besluit zegt de Ruiter op de aangehaalde Plaats Pag. 28. *Wy rechten ons* (dit zyn zyne Woorden) *na de Schriftuur, en na de Oud-Vaders.* By gevolg zyn de Oud-Vaders mede haare Richtsnoer, waarna zy zich in Geloofs-Zaken rechten, omdatze eindelyk ontwaar worden, datze met de Schriftuur alleen niet kunnen uitkoomen. Zie doch eens, *Myn Heer*, hoe sterk dat de Waarheid is. Degeene, die altoos schreeuwen: *Schriftuur! Schriftuur!* bekennen nu, datze zich mede na de Oud-Vaders rechten, 'tgeen zy niet konden zeggen, indien het waar waas, dat de Schriftuur alleen de eenigste Regel was van haar Geloof. Ik ga voort.

T 4

S. 4.

(h) Idem lib. 1. cap. 1. num. 39. pag. 19. R. P. *Elftm* libro supra cit. pag. m. 183. 184. & 185.

§. 4.

De Tegenwerpingen tegens het Vormfel, en de Biecht worden beantwoord.

319. De Ruiter wederlegt de Sakramenten van het Vormfel en van de Biecht, Pag. 30. na zyne Gewoonte op eene koddige Wys. Het Vormfel is geen Sakrament, zegt hy, want anderzins hadden de Apostelen ook al Sakramenteningezet. En wat de Biecht aangaat, hy vraagt: Wat in de Biecht doch een Sakrament mag wezen? De Belydenis, of het Berouw, of de Genoegdoening, of de Absolutie. "De drie eerste Deelen, vervolgt hy, moeten van den Mensch zelf koomen, en kunnen daarom geen Sakrament wezen, en het vierde ook niet, omdat de Priester in Twyffel staat, of hy absolveren kan of niet, en dat hy daarom zegt: *Absolvo, te in quantum possum.*" O koddige holbollige Ruiter! Wat zyn dat voor kreupele Redeneringen! Had gy by uwen Roskam gebleeven, gelyk als de Schoenmaker by zynen Leeft, uwe Onkunde zou niet voor den Dag gekoomen zyn. Doch ik heb my voor- genoomen niet te schelden.

320. Wy weten, wat het Sakrament van het Vormfel betreft, uit de Handelingen der Apostelen, (i) dat de Apostelen aan de Nieuwgedoopte den H. Geest gaven met de Handen op haar te leggen. De Apostel Paulus spreekt insgelyks daarvan Heb. 6. v. 2. Ook schynt hy van de Zalving, welke daarby geschied, niet duister te

(i) *Zie Hand. der Apost. cap. 8. v. 15, en 17.*

te spreken. *1. Cor. 1. v. 21.* En door de Traditie van de onseilbaare, en door den H. Geest bestierde Kerk zyn wy van dat alles teneemaal verzekert.

Nu vrage ik den Ruiters en yder Predikant, uit wiens Macht de Apostelen aan de Nieuwbekeerde den H. Geest gegeven hebben? Hebben zy het uit haare eige Macht gedaan, zo hebben zy iets gedaan, dat zy niet konden doen; en daarom meene ik niet, dat een Predikant zo stout zal durven wezen, en zeggen, dat zy het uit haare eige Macht gedaan hebben. Hebben zy het gedaan uit de Macht, die zy van *Christo* ontfangen hadden, zo hebben zy het gedaan in gevolge van de Leere, die *Christus* aan hen hadde gegeven, en by gevolg hebben niet de Apostelen, maar *Christus Jesus* zelf het Vormsel (dat is de Wys, om ymand den H. Geest te geven) ingezet, en de Apostelen hebben het volgens zyne Inzetting aan de Gelovigen bedient. Dus is des Ruiters drollige Bewys-Rede tegens dat Sakrament grondig en bondig wederlegt. Nu koomen wy tot de Biecht.

321. Tegens het Sakrament van de Biecht gebruikt de Ruiters, of zyn *Molinaus* zo een elendig Argument, dat ik wederom genootzaakt ben hem tot den Roskam te wyzen; mits hy zich daarop beter zal verstaan, als op den Bybel. Doch zie eens, met hoe korte Woorden ik hem, en zynen *Molinaus*, en allen Predikanten, die dezeffde Bewys-Rede gebruiken, den Mond stoppen zal.

De Predikanten zeggen, dat het Nachtmal een Sakrament is, en by het uitdeelen en ontfangen van het Nachtmal gebruikt men de volgende Ceremonien. *Voor eerst*, de Predikant

neemt een lang vierkantig Stukje Witte Brood
 in de Hand. *Ten tweeden*, hy verkeeft zyne
 Oogen ten Hemel. *Ten dirden*, hy breekt een
 klein Brokje daarvan af. *Ten vierden*, hy geeft
 het aan eenen op de Bank zittenden Commu-
 nicant (in Engeland knielt men, en zou men
 daarmede ook wel eene Afgodery pleëgen?
 Wat dunk u Domini *Velse*?) *Ten vyfden*, hy
 spreekt deze Woorden: *Het Brood, dat wy bre-*
ken, is de Gemeenschap des Lichaams Christi enz.
Ten zesden, de Communicant neemt den Brok
 met eene diepe Buiging en Eerbied aan. (Is
 dat geene Afgodery, moet ik Domini *Velse* noch
 eens vragen, zich dus te bukken, en te neigen
 voor een Stuk Brood, en het dus aanbediden?)
 En *Ten zevenden*, de Communicant sleeft het
 Brokje met eene groote Eerbiedigheid in den
 Mond, en eet het op; volgende daarop alle
 de Oneerbiedigheden, en Onbetaamelykheden,
 die zy zeggen, dat wy *Christi* waaragtig Lichaam
 aandoen, en die zy zelf *Christi* Figuur aandoen.
 Uit Schaamte en Eerbied jegens mynen aller-
 beminnelyksten en allerzoetsten Heiland spreek
 ik hier niet klaarder:

Wat nu de vyf eerste Deelen aangaat, die
 moeten van de Predikanten zelf koomen, en
 kunnen daarom geene Sakramenten wezen, en
 de Predikanten Menschen zyn. Wat het sesde
 en zevende Deel aangaat, die kunnen ook geene
 Sakramenten zyn, om datze van de Communi-
 canten zelfs moeten koomen, die inasgelyks
 Menschen zyn. Zie, daar geve ik den Ruitcr
 met zyn eigen Zwaard zo een geweldige Steek,
 dat hy onmachtig ter Aarde tuimelt. Dus ver-
 nietige ik met de eige Bewys Rede der Predi-
 kanten, haare twee Sakramenten hebbende zy
 zich

zich van de overige uit haare eige Moedwil-
 ligheid berooft. O arme en blinde Menschen,
 die zich door zulke bloote , naakte en blinde
 Leidslieden laten leiden ! Uit Medelyden zal
 ik haar zeggen , hoedanig het met de Biecht
 by ons toegaat , 'tgeen ik deſte beter kan doen,
 mits ik , zedert dat ik teneenemaal onwaardig
 het Ampt van Ziel-Zorger bekleed heb , veele
 duizenden heb geabſolveert , wenschende , dat
 zy'er eenige Verlichting , en eenig Geestelyk
 Voordeel daaruit haalen moogen.

Het Biecht-Kind , of degeene , die het Sakra-
 ment der Penitentie wil ontfangen , verhaalt
 my zyne gedaane Zonden volgens *Chriſti* Bevel,
 'twelk *S. Johannes* in zynen eerſten Zend-Brief
 Cap. 1. v. 19. met de volgende Woorden ver-
 kondigt : *Indien wy onze Zonden belyden* , zegt
 hy , *hy is getrouw en rechtvaardig* , dat hy onze
 Zonden vergeve. Alſmede de *H. Jacobus* met
 deze Utdrukkingen : *Belyd elkander urwe Zon-*
den. *Jacob. 5. v. 16.* Vervolgens verwekt het
 Biecht-Kind Berouw over zyne Zonden met een
 vaſt Voorneemen om dezelve nooit meer te
 doen ; de Priester geeft hen daarop eenig Boet-
 werk te verrigten , en eindelyk de Abſolutie,
 dat is , hy ſpreekt hem vry van zyne Zonden,
 en zulks in gevolge van de door *Chriſtus* zelf
 gegeve Macht *Job. 20. v. 23.* Zo dra nu de
 Abſolutie door den Priester uitgesproken is,
 worden de Zonden (vooronderſteld zynde , dat
 het Biecht-Kind wel ge-diſponeert is) vergeven,
 en daarmede is het Sakrament der Penitentie
 volbragt.

Dat de Priester nu , gelyk als de Ruitſer , in
 Spyt van zyne Conſcientie , verhaalt , zou zeg-
 gen : *Ego te abſolvo in quantum poſſum.* Dat is :
 " Ik

"Ik spreek u vry van uwe Zonden, zo veel ik kan," zulks is de allergrootste, kwaadaardigste en moedwilligste Leugen, die ooit bedacht kan worden. Ik late den Lezer zelfs oordelen. Wy Priesters sprekken den Zondaar vry van zynen Zonden, niet onder eene Konditie, zo veel wy kunnen, maar absolutelyk, en zonder eenige Bepaling, zeggende: *Ego te absolvo a peccatis tuis, in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen.* Dat is: "Ik absolvere u, of spreek u vry van uwe Zonden, in den Naam des Vaders, ende des Zoons, ende des Heiligen Geestes: Amen."

Nu kan het gebeuren, dat het Biecht-Kind, behalven de Zonden, ook gevallen is in eenige kerkelyke Censure van Excommunicatie, of Suspendie, enz. waarvan de Paus en de Bischoppen zich voor een groot Gedeelte de Absolutie voorbehouden, en daarom zegt de Priester, voor dat hy zynen Penitent van de Zonden vry spreekt: *Ego te absolvo ab omni vinculo excommunicationis & interdicti, in quantum possum, & tu indiges.* Dat is: "Ik absolvere u van alle Band van Excommunicatie en Interdict, zo veel als ik kan, en gy nodig hebt." Maar vervolgens komende tot de Absolutie van de Zonden, zegt hy absolutelyk: *Ego te absolvo &c.* zo als reets gezegt is.

Zie nu eens, *Myn Heer*, hoe onbeschaamdelyk en godlooslyk de Apostaten of Afvalligen de goedhartige en eenvoudige Hollanders met de openbaarste Leugens durven bedriegen, en om den Tuin leiden. Waartoe zyn die Godvergeteno Menschen al niet bekwaam! Yder vernuftig Batavier oordele zelf, wat hy van zulke Luiden houden en denken moet.

Vervolg van de Biecht.

322. Op de een en dertigste Bladzyde van het *Grondig Onderwys* draaft de Ruiter al even sterk voort op het Spoor der Onwaarheden, ten Opzichte van de Biecht. Hy spreekt'er ook van de Sleutelen; hy vraagt, wat dezelve zyn, en hy antwoordt zelf daarop, en zegt: Deze zyn, zegt hy, het Oude en Nieuwe Testament, waarmede de Bedienaars binden en ontbinden, zo sterk, dat alles, wat zy binden op Aarde, ook gebonden zal zyn in den Hemel. Doch hier mogt ik wel eens met klaare en uitdrukkelyke Woorden uit den Bybel beweezen hebben: *Voor eerst*, dat de Sleutelen zyn het Oude en Nieuwe Testament: *Ten tweeden*, dat die Sleutelen gegeven zyn aan de Predikanten; en *Ten derden*, dat zy daarmede kunnen binden en ontbinden hetgeene, dat zy niet weten, of waarvan zy geene Kennis hebben. Want als wy Priesters ymand ontbinden, zo moeten wy weten, wat wy ontbinden, dat is, wy moeten weten, of de Zondaar in Staat is om van zyne Zonden losgesprooken te worden of niet; en zulks kunnen wy, mits wy geene Engelen, maar Menschen zyn, niet weten, ten zy de Zondaar die ontbinden wil zyn, ons zyne Zonden te kennen geeft of biecht.

Indien de Predikanten echter de voorsz. drie Punten niet met klaare Woorden uit den Bybel kunnen bewyzen, zo wenschte ik, dat zy het deeden met nootzakelyke Gevolgen, uit den Bybel getrokken. Wat ondertuschen de Sleutelen

telen betreft, wy hebben hiervooren No. 34. uitvoerig daarvan gehandelt.

323.

Van de Biecht heb ik insgelyks hiervooren No. 321. gesprooken; dus moet ik den Ruyter hier noch alleenlyk van eene Onwaarheid overtuigen. Hy zegt, dat de Priester zelfs twyfelt, of hy absolveren kan, en zulks is onwaar. Zoudra de Priester door de mondelyke Biecht des Zondaars Kennis bekoomen heeft van desselfs inwendige Gesteltenis, geeft hy hem, zonder de minste Twyffeling, de Absolutie, wel verstaande, indien hy den Zondaar oordeelt in Staat te wezen om ontbonden of vrygesprooken te kunnen worden; want zo lang als de Zondaar zich niet wil beteren, het gestoole of onrechtvaardiglyk verkreege Goed niet wedergeven, de Gelegenheden van Zonden niet verlaten, zynen Vyand niet vergeven, enz. zal de Priester zyne Zonden niet ontbinden, maar dezelve behouden, of op den Zondaar laten leggen, tot dat hy de Stemme des Heeren hoort, tot Inkeer komt, en doet, wat de Priester, als Rechter in *Christi* Plaats, hem voorschryft. Dus is de Ruyter hier al wederom het Spoor byster geraakt. Zyn Text *Math. 11. v. 28.* Komt alle tot my, kan hem niet helpen; want *Christus Iesus*, die gezegt heeft: Komt alle tot my, heeft ook gezegt: *Wien Gylieden de Zonden vergeeft, dien wordenze vergeven*, *Joh. 20. v. 23.* Het bennen klare Woorden Gods, daar valt niet af te disputeren. Ja indien wy alleenlyk tot *Christus* en niet tot zyne Stedehouders moeten koomen, zo is het ydel en onnut tot de Predikanten te gaan, om ontbonden te worden, mits men niet tot hen, maar tot *Christus* zelf moet sgaan. Zie eens! hoe die Luiden zich zelven

zelve tegenpreken, en uit eene Doling in de andere raken. Hiervooren No. 35. hebben wy wydlopiger van die Zaak gehandelt.

§. 6.

Van het Avondmaal en de twee Gedaantens.

224. De Ruiters doet Pag. 31. 32. 33. 34. enz. wederom verscheide Sprongen, doch het Paard of de Voerman hinkt, en dus is het geen Wonder, dat hy zo dikwils struikelt. Hoe kan ymand ook recht ryden, die in eenen Doolhof van onrechte Wegen geraakt is?

325. Hy zegt voorerst, dat *Jan Jansz ten Horst* zich ten Opzichte van het Avondmaal zelf tegenpreekt, om dat'er geschreeven staat, dat *Christus* zo wel den Drink-Beker als het Brood gegeven heeft. Doch wie waren het, aan welke de Drink-Beker gegeven is? Het waren de Apostelen. Daaruit volgt nu in geen Deele, dat de Leeken insgelyks den Drink-Beker moeten hebben.

De Worden van het Concilie van *Konstans* haalt de Ruiters verkeerdelyk aan. De eige Worden van die Kerk-Vergadering luiden dus: (k) "Daarom verklaart dit algemeene Concilie... dat, ofschoon *Christus* dat Sakrament na het Avondeeten ingezet, en aan zyne Discipelen onder de twee Gedaantens van Brood

(k) Vid. *Concil. Konstans*, Sess. 13. R. P. *Eschenbrenner* Scieffelen und Sporen pag. 28. alwaar hy den Ruiters grondig en bondig wederlegt, en met Schaamte bedekt.

" Brood en Wyn gegeven heeft, zo hebben de
 " Wetten (*Canones*) en de Gewoonteder Kerk
 " gehouden, en houden noch, dat dit Sakra-
 " ment noch na den Avondeeten, noch door
 " degeene, die niet nuchtere zyn, buiten het
 " Geval van Ziekte, of eenige andere geoor-
 " loofde Omftandigheid, zal worden genuttigt.
 " Ofschoon dit Sakrament ook in de eerste Kerk
 " onder beide Gedaantens wierd genoomen, zo
 " is echter, tot Verhoeding van de Gevaren
 " en Ergerniffen, vernuftiglyk de Gewoonte
 " ingevoert, dat het door degeene, die het Sa-
 " krament bedienen, onder beide Gedaantens,
 " maar door de Leeken onder eene Gedaante,
 " genoomen word, omdat men vastiglyk gelo-
 " ven, en geenzins twyffelen moet, dat *Chrift*
 " geheel Lichaam zo wel onder de Gedaante
 " des Broods als onder de Gedaante des Wyns
 " waarlyk tegenwoordig is."

Dezelfde Verklaring doet ook het Concilie
 van *Trente* Sess. 21. Cap. 2. aan 'twelk men moet
 Geloof geven moet als aan eenen *Calvinus* of
Lutherus. Te *Rome* is ook noch Gebruik, dat
 de Diaken en Onder-Diaken, die aan den Al-
 taar dienen, wanneer de Paus Miffle leeft, on-
 der beide Gedaantens communiceren. Zulks
 gefchied ook noch op eenige andere Plaatzten
 in Vrankryk. Zelfs communiceert de Koning
 van dat Ryk, dus op den Dag van zyne Kro-
 ning (1) en in de eerste Kerk was het yder een
 geoorlooft onder eene of onder beide Gedaan-
 tens te communiceren, zo als hy wilde, (m)
 doch nooit heeft de Kerk een falgemeen Gebod
 voor

(1) Voyez le Catech de *Montpellier* P. 3. Sect. 1. Chap. 4 § 9.

(m) S. *Leon*, Sermon. 4. de *Quadrages.* *ibid.*

voor de geheele Weereld gegeven, dat het Avondmaal onder beide Gedaantens zou worden ontfangen. De kleine Kinderen communiceerden voormaals, eer datze de Jaren van Verstand bereikt hadden; doch men gaf haar alleenlyk de Gedaante des Wyns, (n) hetwelk echter tegenwoordig zo wel by de Gereformeerden, als by de Rooms-Katholyken niet meer in Gebruik is; en dus ziet men immers klaar, dat de Protestanten zelf *Christi Woorden: Drinkt alle daaruit*, in eenen bepaalden Zin verstaan, want indien het Woord *Alle* in eenen onbepaalden Zin moest verstaan worden, zo zouden de Gereformeerden en Lutheranen den Kinderen Ongelyk doen, met haar van het Nachmaal te beroven.

Daar waren ook noch andere Kerken, waarin men den Kinderen, die de Jaren van Verstand begonden te bereiken, de Communie gaf onder de Gedaante des Broods alleen, (o) ja de Gelovigen namen de Gedaante des Broods mede na Huis, om zich zelve in Geval van Nood te communiceren, (p) en volgens de Traditie der Apostelen is het in Gods Kerk altoos de Gewoonte geweest, het Sakrament des Aftaars te brengen tot de Kranken, doch alleenlyk onder de Gedaante des Broods, (q) by gevolg heeft de Kerk nooit geoordeelt, dat *Christus de Heere* by de

V

Inzet-

(n) *S. Cyprian. Epist. 63. S. August. Epist. 217. vel 107. &c. ibid.*

(o) *Evagrius lib. 4. Hist. Ecclesiast. ibid.*

(p) *Tertul. lib. 2. ad uxor. S. Cyp. de lapsis. S. Basil. Epist. 289. S. Ambros. Sermon. funeb. de suo Fratre. Le Catechisme de Montpeller loc. cit.*

(q) *Euseb. Hist. Eccles. lib. 6. cap. 44. Paulin. in vita S. Ambros. Le Catechisme de Montpeller ibid.*

Inzetting van het Nachtmaal gewilt zoude hebben, dat de Leeken onder beide Gedaantens moesten communiceren; maar het Bevel, dat dienaangaande gegeven is, heeftze geoordeelt, dat alleenlyk gegeven is aan de Priesters, wanneer zy Missè lezen.

De Apostel *Paulus* geeft mede klaar genoeg te kennen, dat het geen Bevel *Christi* is beide Gedaantens te nuttigen. *Zo dan*, zegt hy 1. Cor. 11. v. 27. *wie dit Brood eet, of dezen Drink-Beker des Heeren onwaardiglyk drinkt, die is schuldig des Lichaams ende des Bloeds des Heeren.* Hy zegt niet: Die het Brood eet, en den Drink-Beker drinkt, maar: die het Brood eet, of den Drink-Beker drinkt, alwaar het Woordje *of* te kennen geeft, dat men ook wel eene Gedaante alleen neemen kan; want anderzins hadde hy moeten zeggen *en*, maar niet *of*.

Christus JESUS Joh. 6. van het eeten en drinken van zyn Lichaam en Bloed spreekende, noemt dikwilder eene Gedaante, als twee. Dus zegt hy v. 58. *Dit is het Brood, dat uit den Hemel gekoomen is. Wie dit Brood eet, zal in Eeuwigheid leven.* v. 57. *Wie my eet, die zal leven door my.* enz.

Doch moet ik al wederom zeggen, wat schreeuwen de Predikanten doch van twee Gedaantens, daar zy met alle haare twee Gedaantens niets anders als eene Figuur en Schaduwe, ja niets ontfangen, daar onze Leeken in Tegendeel onder eene Gedaante alles ontfangen, te weten, *Christi* Lichaam en Bloed, Godheid en Menschheid. Gelykerwys ymand, die Brood in Wyn gedoopt, eet, tegelyk eet en drinkt, dus eeten en drinken ook onze Leeken *Christi* Vlees en Bloed tegelyk onder eene Gedaante. Laat de Predikanten dan met haare twee ydele, lodige, en

en een louter Niet behelzende Gedaantens opspringen; wy kunnen hen dat wel gunnen, mits zy niets anders waardig zyn. Doch dat onze Leeken zich verheugen, mits zy onder eene Gedaante alles ontfangen.

Degeene, die deze Stoffe uitvoeriger begeert verhandelt te zien, die leze de onderstaande Schryvers, daar zal hy zyn Genoegen vinden.

(r) UE. gelieve ook noch eens te lezen, wat wy hiervooren van No. 114. aftot No. 189. toe inclusief gezegt hebben. Het mag noch wel eens herkaauwt worden; het is der Peine waard.

327. Op de Spreeuken: *Ik ben de Wynstok; Ik ben de Weg*, en diergelyke heb ik geantwoord No. 187. 188, en 189.

328. Op de Spreuk 1. *Corinth. 6. v. 4. En alle hebben denzelven Drank gedronken*, enz. antwoorde ik, dat zy denzelfden Drank gedronken hebben, even als de Gereformeerden, te weten, in Figuur; jmaer wy drinken *Christi Bloed* in der Daad, waarvan het Water van de Steenrots in de Woestyne slechts eene Schaduwe en Figuur was. (s) O ongelukkige Gereformeerden, die zich met de Joden noch al met de Schaduwe laten vergnoegen!

329. Gelykerwys *S. Augustinus, Hieronymus*, en andere Vaders het Sakrament des Altaars een Teeken en eene Figuur noemen, dus noemen wy het ook een Teeken, en eene Figuur, maar geen Bloot-Teeken, geene ledige en ydele Figuur.

V 2

(r) R. P. Jacob. *Gordon Huntlaus Scotus* contr. 8. cap. 1. 2. 3 4 & 5. *Bellarmin. de Eucharist. Becan. lib. 1. cap. 9. n. 7. & seq.* R. P. *Elfsen Slecht* *ind Recht* cap. 4. § 1. & seq. & alios.

(s) *S. August. Tract. 26. in Joh. post medium. Braviarium* Praemonstratense *Dominica infra Octavam Corporis Christi.*

guur. Deze laten wy aan de Gereformeerden over. Zie hiervooren N°. 181. en 182.

330. De H. *Hieronymus* zegt zeer wel: (indien *Molinaus* en de Ruiters hem getrouwelyk aanhaalen) "Dat de Heere tot Gedachtenis zyns Lichaam en Bloeds geen Water maar Wyn nage laten heeft." en daarom moeten wy Priesters geen Water maar Wyn consecreren. Wiljen de Predikanten die Passagie echter na den Letter en alleenlyk van den Wyn verstaan, zo kunnen wy het wel lyden; doch dan moetenze geen Brood, maar alleenlyk Wyn by haar Nachtmaal gebruiken, en dus zullenze mede maar eene Gedaante hebben. Dat zy'er wel mede vaaren!

331. Dat wy onder eene Gedaante alles ontfangen, te weten, *Christi* Vlees en Bloed, Godheid en Menschheid tegelyk, zulk heb ik reets gezegt. Dat de Godlozen hetzelfde ontfangen, blykt klaar uit 1. Cor. 11. v. 29. alwaar de Apostel dus spreekt: *Want die onwaardiglyk eet of drinkt (wat? Christi Lichaam en Bloed) die eet en drinkt hemzelven het Oordeel, niet onderscheidende het Lichaam des Heeren.* Zou men hemzelven wel het Oordeel kunnen eeten als men slechts eene bloote Figuur eet? Antwoord *Domini Velse!* Zie daar komt de Ruiters al wederom bekaaid af. Hy zegt ook zeer onbezonnen, dat de Mordenaar aan het Kruis, en duizend Menschen het eeuwige Leven beërft hebben, zonder *Christi* Vlees en Bloed te eeten. Doch de holbollige Ruiters ziet al wederom niet, dat hy zich zelven tegenspreekt, mits veele Gereformeerde Kinderen zalig worden, zonder de Figuur van *Christi* Vlees en Bloed gegeten en gedronken te hebben. Het lust my thans niet

niet wydropiger daarvan te spreken. UE. en yder vernuftig Mensch ziet genoeg, waar het Paard hinkt. Des Ruiters Lasteringen late ik met zyn Paard ongemerkt voorby rennen.

332. De Ruiter dryft Pag. 34. *Dat het den Vleesche geen Nut is.* Hy hadde moeten zeggen: *Het Vlees is niet nut*, omdat Christus JESUS, wiens Woorden hy niet hadde moeten verdraaien, zelf dus spreek. Zal men nu de Woorden na den Zin der Predikanten uitleggen, zo moeten men zeggen, dat, nadien het Vlees niet nut is, de Figuur daarvan noch veel minder nut wesen zal. Dat kan immers een Catechismus-Kind begrypen. Dus volgen uit de Uitleggingen der Predikanten louter Ongereimheden, louter Dwaasheden, louter Capharnaitse Twyfelingen en Doolingen. Gelukzartig zyn wy dan, dat wy eene Leermeeesteresse (ik meene Gods onfeilbaare Rooms Katholyke Kerk) hebben, die ons leert, hoe dat wy *Christi* Woorden moeten verstaan.

De Ruiter vraagt vervolgens, waarom S. Paulus zegt: *Zo dikwils als gy van dit Brood eet*, enz. en in t: *Zo dikwils als gy van dit Vlees eet?* En ik antwoorde den onervaaren Ruiter, omdat alle Spys, het zy Vlees of Vis, onder het Woord Brood worden begreepen. Dus word daaronder alle Spys begreepen in het *Vader ons*, waarin wy bidden: *Ons dagelyks Brood geef ons beden.* Hondert andere Texten ga ik voorby, mits deze Brief reets groot genoeg is, en ik derhalven gaarn ten Einde spoeden wilde.

§. 7.

Van de Misse.

*De Tegenwerpingen en Lasteringen des
Ruiters worden beantwoord.*

333. Tot hier toe heb ik den Ruiters , schoon ik hem voor een onervaren en holbolligen Ruiters uitgemaakt heb , voor een vernuftig Mensch gehouden , maar ziende wat hy Pag. 34. op het Einde , en Pag. 35. in het Begin zegt , zou ik haast besluiten , dat hy van zyne Zinnen berooft was. Hoor eens , hoe hy lastert , raakt en tiert. " De Misse , zegt hy , is eene Verloochening des Offers Christi , aan het Kruis " volbragt." De Redenen van dien zynen : *Vooreerst* : Omdat Christus aan het Kruis niet gezegt heeft : *Doet dit tot myner Gedachtenis.* *Ten tweeden* : Omdat Christus aan het Kruis genagelt is , en de Priester daarentegen den Altaar op en af gaat : En *Ten derden* : Omdat de Heer Christus zich zelfs eenmaal aan het Kruis geoffert heeft voor alle degeene , die geheiligt worden. Heb. 10. en dus geene Mede-Makkers nodig heeft. Doch ik antwoorde : Christus de Heere heeft zynen Apostelen niet bevoelen , dat zy zich zouden laten kruissigen , maar datze zouden consecreeren. Gelykerwys Christus de Heere door de Consecratie ofte Verandering van het Brood en den Wyn , in zyn Vlees en Bloed , zich zelven op eene onbloedige Wys geoffert , en vervolgens bevoelen heeft , dat zyne Apostelen het ook zouden doen tot zynen Gedachtenis , zo moeten de

de Priesters hunne Opvolgers hen daarin na-
 volgen. Daarom zegt de H. Apostel *Paulus* :
Zo meenigmaal als Gylieden dit Brood (eig-ntlyk
 deze Spys , mits de Joden onder het Brood alle
 Spys verstonden , zo als reets aangemerkt is)
 zult eeten , en dezen Drink - Beker zult drinken ,
 zult gy den Dood des Heeren verkondigen , tot dat
 hy komt. Dat zyn immers klaare Woorden.
 Om den Dood des Heere te verkondigen , is
 het niet nodig , dat men zich laat kruiffigen ,
 maar alleenlyk doet , wat de Heere bevoorder
 heeft ; en zo dat eene Verlochening van *Christi*
 Offer aan het Kruis is , dan is het eeten en drin-
 ken van het Brood en den Drink-Beker insge-
 lyks eene Verlochening van dat Offer. Dus
 vervalt de eerste Reden.

Indien de tweede Reden wettig was , zouden
Aaron en alle de Hooge en mindere Priesters
 der Joden in het Oude Testament nooit eenig
 Offer geoffert hebben , mits zy zich niet aan
 een Kruis hebben laten nagelen , en daarenbo-
 ven , onder het offeren , verscheide Bewegin-
 gen gemaakt hebben zo wel als de Mis-Priester
 aan den Altaar ; zynde dienaangaande al zeer
 opmerkelyk de Bewegingen , die in het Oude
 Testament by de onbloedige Offers geschiedden :

In het Boek *Numeri* Cap. 15. v. 20. leeze ik,
 dat de *Spys* (of *Koek* , zo als de *Amsterdamsche*
Bybel het vertaalt) die God den Heere geoffert
 was , *eerstelyk* in de hoogte opgeheft , en ver-
 volgens wederom neergelaten wierd ; en datze
ten tweeden na de vier Hoeken der Weereld
 wierd bewoogen ofgekeert , ten eersten van het
 Oosten , na het Westen , en daarna van het
 Zuiden na het Noorden. De eerste Beweging
 noemde men in 't *Hebrees* *Teruma* , en de an-
 dere

dere *Tenupha*. De eerste Beweging beduidde, dat degeene, aan wien het Offer gedaan wierd, de Heere was van Hemel en Aarde: En de tweede Beweging beduidde, dat hy door de ganfche Weereld heerfchte, zo als de Rabynen getuigen, (*) Die twee Ceremonien beteekenden ook zeer wel de toekomende Geheimeniffen van *Christus*. De Verheffing in de hoogte beteekende, dat *Christus* voor ons aan het Kruis zou worden verheft; en de tweede Beweging na de vier Hoeken der Weereld beduidde het Kruis, waaraan *Christus* zoude fterven. Die twee Bewegingen worden ook noch hedendaags in de Miffe in acht genoomen. Dus heeft de tweede Reden mede niets te beduiden.

Indien de derde Reden doorging, zou men noch den Doop, noch het Nachtmal nodig hebben, 'twelk de Predikanten immers niet zullen durven toefaan. Het is niet genoeg, (om klaar van de Zaak te fpreken) dat *Christus* de Heere voor ons geflorven is, maar wy moeten ons zynen Dood en zyne Verdienften deelagtig maken, en zulks gefchied door Middel van het Offer der Miffe, waardoor het Offer des Kruiffes niet alleenlyk verbeeld, maar ook aan de Gelovigen toegepaf word. Ik verklaare het met een Gelykenis. De Staat heeft, by Voorbeeld, ten behoeve van de Armen, eenen grooten Schat opentlyk uitgezet, waarvan yder een na zyne Genoegen neemen kan. Nu kan de Schat wel genoeg wezen, om alle de Armen uithaare Armoede te redden; doch indien een Arme te lui was, om na dien Schat toetegaan, zyne Hand uitteftrekken, het zyne daarvan

(*) Tefte R. P. *Gordon Hugel*, Controv. 9. §. 37.

daarvan te neemen, en zich denzelven dus deelagtig te maken, zou hy, in Weerwil van dien grooten Schat, even arm blyven. Dus is *Christi* Lyden en Dood, voor ons niet alleenlyk een genoegzame, maar ook overvloedige Schat; doch wy moeten ons denzelven deelagtig maken, en zulks geschied door Middel van de H. Sakramenten, en voornamentlyk door het ontzachelyk Offer der H. Misse. (u) Daar legt nu de derde Reden des Ruiters mede onder de Voet.

334 Voorts zegt de Ruiters Pag. 35. dat de Priester voor *Christus* bid, dat God de Vader hem het Offer zyns Zoons zo wilde laten aangenaam zyn, als het Offer *Abels*, even als of *Christus* niet beter was als het Lam, 'twelk *Abel* geoffert heeft. Doch hier geeft de Ruiters zo wel als zyn *Molinaeus* zyne Onkunde te kennen. *Molinaeus*, de Ruiters, en de Predikanten moeten dan weten, dat het Woordje *zo als*, of *gelyk als*, niet betekent eene Evengelykheid (in het Latyn *Equalitas*) maar eene Vergelyking (*Similitudo*) tuschen het Offer van *Abel*, en dat van *Christus*. Dus bid onze beminnyke Zaligmaker zynen Hemelfen Vader: *Dat zy eens zyn, gelyk als wy ook eens zyn* Joh. 17. \S . 11. 21. en 22. Dat is: Dat zyne Discipelen onder hen mogten eens wezen, gelyk als hy met zynen Hemelfen Vader eens was. Daar is nochtans een groot Onderscheid tuschen onze Eenigheid, en tuschen die van *Christus* *Jesus* en zynen Hemelfen Vader. Op dezelfde Wys zegt *Moyfes* (zo als *S. Petrus* getuigt *Aff.* 3. \S . 22.) van *Christus*, dat de Heere zal verwekken

(u) Zie R. P. *Elffen Slecht und Rechts* cap. 4. pag. n. 286.

enen Propheet gelyk als *Moyfes*. Daarom zullen de Predikanten echter niet durven zeggen, dat *Christus* geen groter Prophet is als *Moyfes*. Dus vermaant ons *Christus* de Heere, dat wy zullen volmaakt zyn, gelyk als onze Hemelle Vader volmaakt is; doch het Woordje gelyk als beteekent aldaar geene Evengelykheid tuschen onze Volmaaktheid en die van God den Heere, maar het geeft alleenlyk eenige Vergelyking te keanen. Zodanig is het nu ook met de Vergelyking van het Offer van *Abel*, met dat van *Christus* gelegen. Dus ziet UE, hoe dat de Ruiter, en de Predikanten beuzelen, daarze met zulke slegte Bewys-Redenen tegens ons durven opkoomen.

335.

Wat daarop volgt, is mede eene Beuzeling:
 "De Priester zegt ook (dus gaat de Ruiter op de gemelde vyf en dertigste Bladzyde voort) dat God de Vader zynen Zoon met barmhertige Oogen wilde aanzien, en zynen Engelen aanbeveelen, dat zy denzelven op haare Handen op zynen hoogen Autaar wilden dragen, als of hy daar niet was. Zo is hier de Priester *Christi* Voorspreker." Dus verre de Ruiter en *Molinus*. Maar O wat Beuzelingen! O wat Vervalschingen. Wy spreken in den Canon van de Missie, als volgt: *Wy bidden u ootmoediglyk; Almagtige God! gebiede, dat deze (Offerhanden) gedragen worden door de Handen uwes Heiligen Engels op uwen hoogen Autaar enz. (x) Wy spreeken van*

(x) R. P. *Elfen* heeft in zyn meergemeld Boekje pag. n. 282. enz. de geheele Missie uit het Latyn in 't Hoog Duits overgenomen, waaruit yder een, die de Latynse Taal niet kundig is, zien kan, hoe dat de Missie, verre van eene Verlochening van *Christi* Offer aan het Kruis te woen, de grootste Eer is, die wy aan God bewyzen kunnen.

van eenen Engel, en de Ruitcr maakt'er Engelen van; en dat fchryve ik zyne Boosheid of Onkunde toe. De Predikanten, die ons dezelfde Tegenwerping doen, moeten onderfufchen weten, dat de Engel, van welken hier gefproken word, geen andere is als *Chriftus* de Heere zelf. Deze is waaragtiglyk *de Engel des Verbonds, dien wy begeeren*. Malach. 3. *ψ*. 1. En nadien *Chrifti* Testament in de Miffc heerhaalt word in gevolge van zyne Woorden: *Deze Drink-Beker is het Nieuwe Testament in myn Bloed*. I. Cor. 11. *ψ*. 25. zo is *Chriftus* zelf de Engel en Bedienaar, die zich zelven in dit onbloedig Offer aan zynen Hemelfen Vader offert. "*Chriftus*", zegt de H. *Ambrofius*, (*y*) offert zich "zelven als Priester, op dat hy onze Zonden "vergeve, fchoon *Chriftus* thans niet fchynt te "offeren, zo word hy nochtans op de Aarde "geoffert, wanneer *Chrifti* Lichaam geoffert "word." Dus fpreekt dezelfde Kerk-Leeraar op eene andere Plaats. (*z*)

336. Voorts wat aangaat de Woorden: *Hooge Altaar*, deze zyn genoomen uit de *Openbaring Jobannis*, daar hy Cap. 8. *ψ*. 3. en 4. zegt gezien te hebben eenen gulden Altaar voor den Throon Gods, waarop de Gebeden aller Heiligen geoffert wierden van de Handen des Engels voor God. Al'twelk op eene myftyke, geheime of verborge Wys moet worden verftaan van *Chriftus* zelf. Dus verftaan het de Oud-Vaders van de eerfte Kerk. Dus zegt S. *Ambrofius*, (*a*) "Dat *Chriftus*,
"wiens

(y) S. *Ambros* lib. 1 Offic. cap. 48.

(z) in Pl. 38. ad Verfum 7.

(a) S. *Ambros*. in Pl. 38. ad *ψ*. 7. ad illa Verba: In imagine petram fit homo.

"wiens Woorden heiligen de Offerhande, die
 "geoffert word, zelf offert." "Met al het
 "overige dat men spreekt, zegt hy op eene
 "andere Plaats, (b) word God den Heere L.
 "gegeven. Door het Gebed begeert men voor
 "het Volk, voor Koningen, en voor andere.
 "Maar komt men tot de Verrichting van het
 "Sakrament, zo gebruikt de de Priester niet
 "meer zyne eige Woorden, maar die van *Christi*
 "*stus*. Het zyn *Christi* Woorden, die dit Sa-
 "krament volbrengen."
 "Deze heilige Offerhande, zegt de *H. Chry-*
 "*sofomus*, (c) is, het zy dat *Petrus* of *Paulus*
 "of eenig ander Priester dezelve offert, dezelve
 "welke *Christus* zelf gegeven heeft, en welke
 "de Priesters thans volbrengen."
 "Dit is het rein en zuiver Spys-Offer, zegt
 "de de *H. Irenaeus* (d) die naby de Tyden der
 "Apostelen heeft geleefd) 'twelk de Propheet
 "*Malachias* Cap. 1. v. 11. zeer duidelyk voor-
 "zegt heeft, dat van den Opgang der Zonne
 "tot den Nedergang Gode onder de Heidenen
 "geoffert zal worden."
 Zeer veel andere Passagien der Oud-Vaders
 ga ik thans voorby. De aangehaalde zyn ge-
 noeg, om ook den kwaadaardigsten Predikant
 te overtuigen van het Gevoelen, 'twelk de Va-
 ders der Kerk, waarna de Ruiters Pag. 28. zegt,
 dat de Gereformeerden zich zo wel als na de
 Schriftuur rechten, aangaande het Offer der
 Misse gehad hebben.

Op

-
- (b) Idem lib. 4. de Saeram.
 (c) *S. Chrysof.* Homil. 2. in 2 Epist. ad *Timoth.*
 (d) *Iren.* lib. 4. cap. 32. R. *P. Gordon.* Controv. 9. §. 4. 5.
 &c 6.

337. Op het Einde van Pag. 35. meld de Ruit-
 al wederom met zynen Leugen- en lasteragti-
 gen *Molineus*, dat Paus *Innocentius III.* in het
 Boek over het Geheimenis der Misse Cap. 58.
 zegt: "De Priester maakt over deze Dingen
 "het Teeken des Kruis, op dat de Duivel den
 "Priester, of het Offer niet overweldige, enz."
 En by de Woorden voegt de Ruit- noch een
 NB. doch het is eene stinkende Leugen en
 Lastering. Zie eens, hoe die Lui met het Kruis
 en alle heilige Zaken, welke onze heilige Oud-
 Vaders in zo hooge Achtung gehouden heb-
 ben, den Spot dryven!

338. Hier hadde ik wel Lust, hen eens na Ver-
 dienste over den Heekel te haalen; doch zal
 my verbyten, en hen alleenlyk eene Passagie
 uit den *H. Augustinus* als een Slot op den Mond
 werpen. "Wanneer het Teeken des Kruis
 "niet word gedrukt op het Voorhoofd der Ge-
 "lovigen, zegt die groote Kerk-Leeraar, (e)
 "wanneer het niet gebruikt word by het Wa-
 "ter, waardoor de Gelovigen worden herboo-
 "ren; of by het *Chrisma* (Zalf-Oli) waarmede
 "de Gelovigen worden gezalf; of by het Offer,
 "waarmede zy worden gevoed, alsdan word
 "dit alles niet na behooren voltrokken, en te
 "Werk gesteld."

Laat ons noch eene Passagie van *Tertullianus*
 daarby voegen. "Yder Christen, zegt hy, (f)
 "behoort by alle zyn gaan en voorttreden; by
 "al het uit- en ingaan; by het aantrekken der
 "Klederen en Schoenen; by het waschen en
 "eeten, by het ontfteeken van het Licht; by
 "het

(e) *S. August.* Tom. 9. Tract. 11. in Joh. pag. 198. Lit. C.

(f) *Tertull.* Tom. 2. de Cor. Mil. cap. 3. & 4. pag. 306.
 Lit. C. D.

"het slapen gaan; by het zitten, en by yder
 "Werk, dat hy onder Handen heeft, zyn Voor-
 "hoofd met het Teeken des Kruis te wryven,
 "en te verslyten." Maar helaas! De Predi-
 kanten hebben dat heilig Teeken in zulke Ver-
 achtning gebragt, dat de gemeene Man daarvoor
 schrikt, even als voor den Satan.

339. De Ruitser brengt Pag. 36. nochmals ver-
 scheide Passagien uit *Augustinus* by, om te toon-
 nen, dat het Offer der Misse (hy zegt het
 Avondmaal) geen Offer is, doch spreekt 'zich
 zelve zeer bottelyk tegen. "De Oud-Vaders,
 "zegt hy, hebben het Avondmaal dikwils een
 "Offer genoemt, omdat het eene Gedagtenis is
 "van het Offer *Christi*, an het Kruis volbragt."
 Wy neemen het voor bekend aan, en anders
 zeggen wy ook niet. Wy zeggen, dat de Misse
 een Offer is, om datze is eene Gedagte-
 nis, Verbeelding of Representatie van het Offer
Christi aan het Kruis volbragt.

Zie hier al wederom, *Myn Heer*, hoe sterk
 dat de Waarheid is, die onze Vyanden zelf,
 zonder dat zy het merken, dus voor onze Leere
 nootzaakt te spreken. Alle de Passagien, welke
 de Ruitser bybrengt, zyn mede voor ons, en
 bevestigen, dat de Misse een Offer is. De eerste
 Plaats, die hy aanhaalt, is genoomen uit *Augu-
 stini* Boek des Geloofs van *Petrus* Diaken Cap. 19.
 en luid dus: "De algemeene Kerk in de gansche
 "Weereld houd niet op Brood en Wyn te offer-
 "ren in Gelove en Liefde." By gevolg is de
 Misse, waarin zulks geschied, waarlyk een Offer.
 Dus is *S. Augustyn* hier met ons; en dus is 'er noch
 een ander Offer als het Gebed ende Aalmoezen
 des Volks, welke alleen de Predikanten voor
 Offers willen aangezien hebben. Ja de Gebeden

en Aalmoezen des Volks kunnen niet als in eenen oneigentlyken Zin Offers worden genaamt, mitsze ten allen Tyde en door yder Leek kunnen worden geoffert, daar de eigentlyke Offers, zo in her Oude als Nieuwe Testament alleenlyk door Priesters, en op zekere Tyden hebben moeten volbragt worden.

Dat S. *Augustyn* ondertuschen aan *Christi* Vlees en Bloed noch den Naam van Brood en Wym geeft, is, omdat het noch de uiterlyke Gedaantens daarvan heeft: en dus noemen wy het ook noch *het Brood; het Brood der Engelen; het heilig Brood; de gezegende Wym; de Wym die Maagden doet wassen*, Zachar. 9. v. 17. Dat de gemelde Kerk-Leeraar ondertuschen aan *Christi* waaragtige Tegenwoordigheid in het Sakrament des Altaars geloofst heeft, hebben wy reets hiervoor No. 180. en 181. doen zien.

Alle de overige Passagien uit S. *Augustyn* ga ik voorby, mitsze alle regens den Ruiters zyn, en toonen, dat het Sakrament des Altaars een Offer is. En daar komt hy met zynen *Molinaus* al wederom kaal van de Reis.

340. In het Begin van Pag. 37. zegt hy met den H. Apostel *Paulus* Heb. 5. v. 6. en 7. *Dat Christus het Offer Melchisedech in zynen Dood volbragt heeft; en zo (voegt de Ruiters, schoon wat onduidelyk, daarby) tot Volmaaktheid gekoomen is.* Daarna maakt hy de volgende Aanmerking. "En hiermede, zegt hy, vervalt uwe geheele Misse en Priesterfchap." Maar Hola! Myn Ruiters! Zoud gy dus een Offer, 'twelk de algemeene Kerk *Christi* nu al over de zeventien hondert Jaren lang in de gansche Weereld niet ophoudt in Gelove en Liefde te offeren, met eenen eenigen Text ter Aarde vellen. Dat zou een geweldige Stoot

Stoot wezen. Doch ik moet eens zien, of hy of liever zyn *Molinaus*, in het aanhaalen van zynen eenigsten Geloofs-Regel, te weten, den Bybel (die echter niet belet, dat hy zich ook na de *Uitlegging der Oud-Vaders recht*, zo als hy zegt in zyn *Grondig Onderwys* Pag. 28. lin. 18. en 19.) getrouwer is, als in het aanhaalen van de Oud-Vaders, Concilien, enz.

Ik sla dan den Amsterdamsen Bybel op. Zie den Zend-Brief *Pauli* tot de *Hebreëen*, en daar leze ik Cap. 5. v. 5. 6. en 7. de volgende Woorden: (g) *Alzo ook Christus en heeft hemzelven niet vereerlykt om Hooge Priester te worden; maar hy die tot hem gesproken heeft: Gy zyt myn Zont, ik hebbe u beden gebuert. Gelyk hy ook in een ander Plaetze zegt: Gy zyt Priester in der Eeuwigheid na de Ordeninge Melchisedech. Derwelke in de Dagen zyus Vleesches, als hy Gebeden en Smeekingen met sterke Roepingen en Traanen hem die machtig was, hem van der Dood te behouden, geoffert hadde, is hy uit der Vreeze verhoort geweest.*

Hier zegt my eens om Gods Wille! *Domini Velse*, waar staat doch, dat *Christus* het Offer *Melchisedech* in zynen Dood volbragt heeft? Moet gy niet zeggen, dat de *Ruiter*, uwe Profelyt, een oprechte *Falsaris* is, die uwen eenigsten Geloofs-Regel durft vervalschen? Gy zult, schoon gy die Texten met Haairen trekt, des *Ruiters* Woorden echter niet daaruit trekken. Ik zie wel, dat *Christus* genaamt word een *Priester na de Ordeninge Melchisedech*, welke Woorden de *Apoffel Paulus* v. 10. noch eens herhaalt. Ik zie ook, dat *Christus* gebeden en Smeekingen geoffert heeft, en dat hy verhoort is; maar, dat hy

(g) Zie den Amsterdamsen Bybel van den Jare 1614.

hy het Offer Melchisedech in zynen Dood volbragt heeft, zulks kan ik'er niet zien, al hadde ik tien Paar Brillen op myn Neus zitten. Loop! Loop met uwen Profelyt! Hy is een Falfaris.

Doch om'er met U.E. in Ernst van te spreken. Ik zie, dat de gemelde Apostel Paulus in de aangehaalde Texten wat donker spreekt, hoe wel men zyne Meening ligtelyk agterhalen kan.

Die groote Leeraar der Heidenen spreekt in zynen Brief tot de Hebreen wydlopig van *Christi* Priesterscap na de Ordening van *Melchisedech*, zonder nochtans uitdrukkelyk te melden, waarin eigentlyk zyn Offer bestond, 'twelk ons nochtans zo wel uit de Evangelisten, als dat van *Melchisedech* uit *Gen. 14. v. 18.* genoeg bekend is. Het diende hem ook niet tot zyn Oogmerk. Hy wilde alleenlyk bewyzen, dat *Christi* Priesterdom voortreffelyker was als dat van *Aaron*, waarvan de Reden is, omdat *Christus* een Priester was na de Ordeninge van *Melchisedech*, die, als de grotere, den Patriarch *Abraham*, als den miaderen gezegent, en van denzelven de Tiendens, ja in desselfs Lendenen ook die van *Levi* en *Aaron* ontfangen hadde. Daarenboven hadde hy noch Begin noch Einde, noch Vader noch Moeder, waaruit *S. Paulus* het Gevolg trok, dat zyn Priesterdom voortreffelyker was als dat van *Aaron*. De aangehaalde Text uit *Gen. 14. v. 18.* luid dus: *Doch Melchisedech de Koning van Salem, Brood en Wyn voortbrengende, want hy was een Priester Gods des Allerhoogsten, zeggende hem, enz.*

Hier moet ik in 't voorbygaan aanmerken, dat de Hollandse Staten-Bijbel hier vervalscht is; mits'er in Plaats van: *Want hy was een Priester*, gezet is: *En hy was een Priester.*

Nu wilde S. Paulus den Hebreëen niets zeggen van het Brood en den Wyn, mits die Dingen in haar zelve slechter zyn als Stieren, Koeien, Kalveren en Lammeren. Ook wilde hy hen het Geheimenis, dat daaronder verborgen wass noch niet bekend maken, zo als men uit zyne eige Woorden afneemen kan; mits hy in het elfde Vaars des voorsz. vyfden Kapitfels van den Zend-Brief tot de Hebreëen dus spreekt: *Van denwelken* (Hooge Priester na de Ordening van Melchisedech) *ons veele Dingen, en die zwaar zyn om uittefpreeken, waren te zeggen, enzhebbende de heilige Vaders om dezelfde Reden van dat Geheimenis, twelk zo zwaar is om te verftaan, zeer omzichtiglyk met de ongedoopte Nieuw-Bekeerde gefprooken; zo als te zien is uit S. Auguftinus in de Uitlegging van den hondert en negenden Pfalm, en S. Hieronymus. (b)*

§. 8.

*Verklaring waar het Woord Miffe van
daan komt.*

341. De Ruiter en de Predikanten werpen ons tegen, dat het Woord *Miffe* niet word gevonden in de H. Schrift. Doch ik antwoorde: *Voor eerst*: Het Woord *Drievuldigheid* en zeer veele andere, die de Gereformeerden gebruiken, worden ook niet in de Schriftuur gevonden: Indien men nu geene andere Woorden moest gebruiken als degeene, die men in de H. Schrift vind, zou men insgelyks het Woord *Drievuldigheid* niet gebruiken moogen. Ten
tweeden

(b) Cit. R. P. *Elfen* lib. cit. pag. m. 281, & 282.

tweeden: Het Woord *Miffa* word in de H. Schrift gevonden, en dus is het afkomstig van het Hebrees of Chaldees. Het is ook een Latyns Woord, en dus is het oorspronkelyk van de Latynse Taal.

Het Woord *Miffa* word gevonden in de H. Schrift, te weten, *Deut.* 16. v. 10. en is in de *Vulgata* vertaalt door het Woord *Oblatio*, dat is: *Offer* of *Offerhande*. (1) Zulks bekennen ook onze Tegenstreevers, en onder anderen *Lutherus* met de volgende Utdrukkingen (2) "Het Woord *Miffa* (*Miffa*) zegt hy, 'twelk schynt van de Apostelen ontfangen te zyn, betee- kent in de Hebreese Taal zo veel als Cyns, "Schatting of Dienst."

Het Woord *Miffa* is ook afkomstig van het Latyn, en volgens *Bellarminus* (3.) door de Latynse Kerk 't eerst gebruikt. Het wierd in de eerste Kerk gedurende de *Miffa* door den Diaken tweemaal met luider Stemme uigeroepen. By de *Miffa* lieten zich niet alleenlyk vinden de Gelovige, die gedoopt waren, maar ook de Nieuw-Bekeerde, die den Doop noch niet hadden ontfangen. De *Miffa* hadde dus twee Deelen. By het eerste Deel verschenen de gemelde ongedoopte Nieuw-Bekeerde, waarby de Ongelovigen ook toegelaten wierden. Doch na het eindigen van dat Gedeelte riep de Diaken: *Ite, Miffa est.* Dat is: "Gaat, de Vergadering (te weten die der Ongedoopten) word weg, of na Huis gezonden." De overige Gelovige, die gedoopt waren, bleven ook in het tweede Deel der *Miffa*, op het Einde,

- (1) Genebrard dans sa Liturgie Apostolique cap. 7.
 (2) *Luth.* Tom. 7. Lat. Witt. de Anno 1557. pag. 312. p. 2
 (3) *Bellarmin* lib. 1. de *Miffa* cap. 1. cit. R. P. Gordon S. J. *Nov.* 9, de Sacrificio *Miffa* §. 15. 16, & 17.

van dewelke de Diaken nochmals riep: (zo als hy hedensdaags zingt) *Ite, Missa est.* "Gaatheden, de Misse is gedaan, of de Vergadering of Gemeente word na Huis gezonden." (4)

Calvinus heeft regens het Woord *Missa*, dat de Ouden het in het meervoudig Getal (*in plurali numero*) hebben gebruikt. (5) Doch hy hadde behooren te bemerken, dat de *Missa* of *Dimissie*, of Wegzending van het Volk gedurende eene Misse tweemaal geschiedde, zo als reets gezegt is; en daarom hebben de Vaders het in 't twee- of meer-voudig Getal genaamt: *Missarum solemnia*, enz. (6)

Het is waar, in 't Hebrees word het genaamt *Missab*, met de Letter *H*. op het Einde, in Plaats dat wy in 't Latyn zeggen: *Missa*. Doch zulks heeft niets te beduiden. Degeene, die in de Hebreese Taal ervaren zyn, weten, dat in de Hebreen de gemelde Letter *H*. op het Einde niet uitspreken, wanneer een lange Accent (*Accentus longus*) voorgaat. *Bellarminus* heeft zulks ook wel aangemerkt op het Einde van zyne *Grammatica Hebraea*, daar hy den 33. Psalm uitlegt, en de Hebreese Woorden met Latynse Letteren schryft. Dus leest hy Ψ . 7. niet *Choneb*, maar *Chone*; en Ψ . 13. niet *Mirmah*, maar *Mirma*. En dus moet men by de Hebreen in den eersten *Casus* (*Nominativus*) niet lezen *Missab*, maar *Missa*, zo als in 't Latyn gelezen word. (7)

Het

(4) *Concil Carthag.* 4. Can. 84.

(5) *Calvin*, lib. 4. *Institut.* cap. 15. Sect. 8.

(6) *S. Alexander* I. Papa *S. Telesphorus* Papa Ep. 1. S. *Ser* Papa & alii apud *Gratianum* de *Consecrat.* Dist. 1. & 2.

(7) *Teste R. P. Gordon* *Controv.* 9. de *Sacrif. Missae* §. 30.

Het Hebrees *Miffah* word ook genoemd *Mincha* Levit. 24. Ƴ. 16. dat is: het onbloedig Offer, of Spys-Opffer; en hetzelfde beteekent ook het Latynse Woord *Miffa*. Daarenboven word het eerste genaamt: *Mincha Chaafea*, dat is: het Nieuw onbloedig Offer, of Nieuw Spys-Offer, mits het uit nieuwe of veriche Tarwe van hetzelfde Jaar vervaardigt wierd: En die Benaming past zeer wel op onze *Misse*, mits deze in der Daad een nieuw onbloedig Offer is, 'twelk *Christus* de Heere zelf ingezet heeft. Eindelyk word het voorsz. Offer der oude Wet genaamt: *Het Brood der Eerstelingen*. Levit. 23. Ƴ. 20. en ons Offer is in der Daad het Brood der Eerstelingen, waarvan *S. Paulus* dus spreekt: *Christus de Eersteling is opgestaan*. 1. Cor. 15. Ƴ. 23 (8)

Voorts is'er tuschen het voorsz. Offer des Ouden Testaments, en het onze niet alleenlyk eene Overeenkomst in den Naam, maar ook in de Stoffe, en de uiterlyke Gedaante der *Hoffie*, of geofferde Zaak. Het Offer des Ouden Testaments wierd uit de allerfynste Tarwe-Blom of Meel (in 't Hebrees genaamt *Solef*, Levit. 23. Ƴ. 17.) vervaardigt; het was zeer dun, en hadde eene ronde Gedaante even als onze *Hoffien*, of ouwels, gelyk alsze de gemeene Man in Holland noemt. Het meergemelde Offer des Ouden Testaments wierd ook genaamt: *Challa*, Num. 15. Ƴ. 20. welk Woord beteekent een zeer fyn Brood van eene ronde Gedaante, zo als siet alleenlyk onze Katholyke *Genebrardus* (9) maar ook de Lutherse *Forsterus* en de Gereformeerde *Mercerus* (10) getuigen. Ins-

(8) R. P. Gordon *ibid.* § 32.

(9) *Genebrard.* Liturg. Apostolica cap. 7.

(10) Apud R. P. Gordon *loc. cit.* § 33.

Insgelyks is'er tuschen ons onbloedig Offer der H. Misle en het voorsr. Offer des Ouden Testaments eene volkooome Overeenkomste in de twee zeer merkwaardige Bewegingen *Terum* en *Terusa* genaamt, waarvan wy hiervooren No 333. gesproken hebben.

By het voorsz. Offer des Broods wierden noch gevoegt drie andere onbloedige Offers der Wet te weten: Het Brand-Offer, het Spys-Offer, en het Drank-Offer. *Levit. 23. v. 18.* en '19. waardoor beteekent wierd, dat het Offer van de Nieuwe Wet, 'twelk door dat van de Oude Wet verbeeld wierd, na alle de oude Offerhanden volgen zoude, zo als de H. *Augustinus* spreekt (11) en dat het tot een Dank-Zond- en Zoen-Offer aan God den Heere zoude geoffert worden. En gelykerwys het Offer der Oude Wet door de Priesters wierd gegeten, (12) dus geschied het ook met ons Offer.

Ook zyn'er noch eenige uitmuntende Hoedanigheden, dewelke *Deus. 16. v. 10.* aan het Offer der Oude Wet (alwaar het genaamt word *Missa*) toegeschreven worden, en onder die Hoedanigheden is'er eene, die alleenlyk op ons Offer der Nieuwe Wet volkomentlyk past. En gelykerwys veele Dingen aan *Salomon* en andere Koningen, die Figuren van *Christus Jesus* zyn geweest, toegeschreeven worden, die nooit in hen, maar alleenlyk in *Christo* vervult zyn, zo als *S. Augustyn* bewyft. (13) Dus worden ook aan het Offer der Oude Wet veele Zaken toegeschreeven, die in het Offer van onze Wet eerst

(11) *S. August.* Tom. 8. in v. 7. Pl. 39.

(12) *Levit. 23. v. 10.*

(13) *S. August.* Tom. 5. lib. 7. de Civit. Dei cap. 8.

eerst volkomentlyk zyn vervult. De eerste Hoedanigheid des Offers der Oude Wet was , dat het was vrywillig. (14) En welk Offer kan vrywilliger wezen als hetgeene , dat *Christus* aan zynen Hemelfen Vader geoffert heeft ? De tweede Hoedanigheid was , dat het met de Hand wierd geoffert. (15) en hetzelfde gelchied met het Offer der Nieuwe Wet. De derde Hoedanigheid , die volkomentlyk aan ons Offer , en geenzins aan dat van de Oude Wet kan toegeschreyen worden , was , dat het eene genoegzame Gave moest zyn voor alle de Weldaden , die men van God ontfangen hadde , (16) welke Hoedanigheid in der Daad alleenlyk aan ons Offer , waarin *Christus JESUS* zelf geoffert word , kan worden toegeëigent.

Daarmede , meene ik , zullen de Ruiter , en alle de Predikanten zich laten vergenoegen , en voortaan niet meer schreeuwen , dat zy hondertmaal begeert hebben te weten , wat het Woord *Misse* voor eenen Oorsprong mogt hebben , en dat tot noch toe geen Katholyk daarop heeft geantwoord. UE. ziet wel , dat de Predikanten zulks hunnen Toehoorderen slechts wys maken , mits ik de eerste niet ben , maar hondert en meer Schryvers voor my heb , die haare Vragen hebben beantwoord. Doch die goede Lui moeten wat te zwetzen hebben ; anderzins zouden zy hunne een en twintig hondert en meer Guldens jaarlykse Inkomsten niet met een goed Gewisse kunnen trekken.

Voor het overige moet ik in 't voorbygaan noch aanmerken , dat de zware Vloek , welken de Propheet *Osee* over de Joden uitgesproken heeft,

X 4

heeft, thans ook op de Gereformeerde Kerk gevallen is. *De Kinderen Israël*, zegt de Propheet Cap. 3. v. 4. *zullen veele Dagen lang zitten zonder Koning, en zonder Vorst, en zonder Offer, en zonder Altaar, en zonder Ephod, en zonder Teraphim.* De Gereformeerden hebben wel haare Koningen en Vorsten, maar waar is haaren Altaar? Waar haar Offer? Waar haare Priesters? Helas! dus verre hebben de Predikanten het gebragt, dat haare Kerk in den beklagelyken Staat der Joden geraat is.

Zegk my niet *Domini Velle*, dat de Gebeden en Aalmoezen ook Offers zyn; want zo dat waar was, zou *Osee* valschelyk hebben gepropheeteert, dat zyn Volk zoude wezen zonder Offer, mits de Joden ten allen Tyde Gebeden en Aalmoezen hebben kunnen offeren; kunnende dezelve niet anders als in eenen oneigentlyken Zin Offers worden genaamt; zo als ik reets gezegt heb. O ongelukkige Gereformeerden! Hoe gelukkig zyn wy in Tegendeel, dat wy niet zonder Priester, zonder Altaar, en zonder Offer zyn, daar wy *Christum* den Heere dagelyks in de heilige Missè offeren. Doch hiervan voor deze Reis genoeg.

§. 9.

Van het laatste Olyfel.

342. De Ruiter meent het Sakrament van het laatste Olyfel ('twelk hy Spotsgewyze *Olyfel* noemt) Pag. 37. te wederleggen, doch de Spreuk, die hy uit *Jacob*. 5. v. 14. bybrengt, is tegens hem. Hy dryft wel met zyne Predikanten, dat de Oli, welke de Apostelen by het bedie-

bedienen van dat Sakrament gebruikt hebben, alleenlyk heeft gedient tot Genezing des Lichaams; zulks zal noch hy, noch zyn *Molinaus*, noch eenig Predikant ooit kunnen waar maken. De voors. Text luid dus: *Is ymand krank onder Ulieden, die roepe tot hem de Priesters der Kerk. (De Staten-Bybel zegt Ouderlingen; doch of zulks wel overgezet is, zullen wy thans niet onderzoeken, mits de Priesters zich ook zomtyds Ouderlingen noemden) en die zullen over hem bidden, en met Oli zalven in den Naam des Heere, en het Gebed des Geloofs zal den Krankens helpen, en de Heere zal hem verlichten, en zo hy in Zonden is, die zullen hem vergeven worden.*

Daar hebben wy nu de uiterlyke Teekenen, te weten, de Oli, en de Zalving; wy hebben ook de Woorden; die men by het toepassen van die Teekenen uitspreken moet, te weten, het Gebed; daarop volgt de Vergeving der Zonden, en daarmede is het gehele Sakrament van het laatste Olysel vaardig; zynde uit dit alles klaar genoeg te zien, dat de Zalving niet alleenlyk geschiedde tot Genezing van het Lichaam, maar ook tot Gezondmaking van de Ziele.

By den voorsr. Text uit den Zend-Brief des Apostels *Jacobi*, zullen wy noch voegen eene Passagie uit den *H. Augustinus*, aan wien *Calvinus* zelf het volgende Getuigenis geeft. "Het is onnodig, zegt hy (i) zich veel te willen bemoeien in het navoorschen van hetgeen, de ouden Geloofst hebben, mits daartoe genoegzaam is de eenigste *Augustinus*, die de Meeninge

(i) *Calv. lib. 3. Instit. cap. 3. §. 10. cit. R. D. Weisinger in Eris-Vogel Part. I. cap. 1. §. 3. pag. m. 23.*

"ningen van alle (de Oud-Vaders) getrouwelyk en met eene grote Neerftigheid verzamelt heeft. Derhalven kunnen de Leeraars het maar uit hem neemen, indien zy van het Gevoelen der Ouden iets zekers hebben willen."

Die Passagie uit den H. *Augustyn* luid nu als volgt: "Is ymand krank, zegt hy, (k) die ver- trouwe slechts op Gods Barmhertigheid; hy ontfange het Nachtmaal met Geloof en Devotie, en begere getrouwelyk van de Kerk de gezegende Oli, waarmede zyn Lichaam ge- zalfst werde." Dus verre de H. *Augustinus*.

Nu mogt ik gaarn weten, waarom de Predikanten of de Ouderlingen ook niet tot de Kran- ken gaan, en hen met Oli zalven. De Woor- den van den Apostel *Jacobus* zyn immers klaar, en de Uitlegging van den H. *Augustyn* duide- lyk. De Apostelen hebben niets van henzel- ven, maar alles van *Christo* geleert. By gevolg is het geen Bevel van eenen Apostel, maar van *Christus* zelf. Waarom volgen het de Predi- kanten dan niet? Het zyn gemakkelyke Heeren.

343. Op de zeven en dertigste Bladzyde haalt de Ruitcr aan de Texten *Rom. 1. 7. 23.* en *I/a. 2. 7.* waarop ik grondig en bondig heb geant- woord *No. 279. 280. 281. 282. 283.* en *284.* als- mede *No. 290.* in de *Byzondere Aanmerking.* Voorts spreekthy al wederom van het Offer *Melchisedechs*, waarop ik ook al heb geantwoord *No. 340.* en *341.*

§. 10.

(k) *S. August.* Tom. 9. pag. 384 in Tract de rectitud. Ca- thol. conv. Lit. C, cit. R. P. *Elffen* lib. cit. pag. m. 331.

Van de Mirakelen en buitengewoone Zending.

344. Pag. 38. vergelykt de Ruiter *Kalvyn* en *Luther* met *Christus* en *Paulus*. Doch indien ooit eene Vergelyking heeft gehinkt, dan is het deze. Kan'er ook wel iets buitensporiger worden bedacht, als dat men twee buitensporige, roekelooze en ongebonde Mannen vergelykt met *Christus* en zyn uitverkooren Vat den H. Apostel *Paulus*? Doch hiervan stappe ik af, en vrage: Wie heeft *Lutherus* en *Calvinus* gezonden, om Gods Kerk te hervormen? Zynze gezonden op eene gewoone of buitengewoone Wys? De Predikanten antwoorden, datze op eene buitengewoone Wys gezonden zyn. Doch zulks kan niet wezen, omdatze haare Zending nooit door het minste Mirakel hebben bewezen. *Christus JESUS* heeft immers zelf zyne Zending door eene grote Meenigte van Mirakelen bevestigd. Hetzelfde heeft ook gedaan de H. Apostel *Paulus*. Wat heeft de grote Propheet *Moyzes* niet al voor Wonderwerken gedaan, om aan de Israëlitzen en Egyptenaren te toonen, dat hy in der Daad door God gezonden was. Nadat de Israëlitzen ten Tyde van den Propheet *Elias* in eene zwaare, en byna algemeene Afgodery waren vervallen, wierd de gemelde Propheet door God gezonden om hen te bekeeren, of, om op zyn Predikants te spreken, te hervormen; doch voordat hy dat groot Werk ondernam, deed hy een zichtbaar Mirakel, waar-
doog

door hy zyne Zending bekrachtigde, en de Propheten van *Baal* beschaamt maakte, zo als te lezen is 1. *Koning*. 18. (in den Amsterdamsen Bybel 1. *Samuel* 18.) Indien nu de gansche Kerk ten Tyde van *Lutherus* en *Calvinus* mede tot eene zulke algemeene Afgodery vervallen was geweest, zouden zy haare Leere, even als *Elias*, insgelyks door een zichtbaar Mirakel hebben moeten bevestigen, en dus toonen, dat God hen gezonden hadde om de Kerk te hervormen. Doch van hen, en van de Predikanten hunne Opvolgers schryft zeer wel de geleerde *Erasmus van Rotterdam*: "Niemand van hen, zegt hy, (1) heeft tot nu toe zelfs een hinkend Paard kunnen genezen."

345. De Rüter scheld ons wel, gelyk als *Christus JESUS* de Joden. *Math.* 12. v. 39. *Het boos en overspoelig Geslagt verzoekt een Teeken*. Doch wy doen wel, dat wy van de Stichters van nieuwe en by de Apostelen en Oud-Vaders onbekende Religien, Wondertekenen begeren, geene valsche en Oogen-verblindende Tekenen, zo als de Tovenars in Egypte gedaan hebben, maar waare en oprechte Mirakelen, zo als *Christus JESUS*, zyne Apostelen, *Moyzes*, *Elias*, en de Propheten hebben gewrocht; want anderzins konde yder Zwerm-Geest koomen, en zeggen, dat hy door God gezonden was om de Kerk te hervormen; en zo ymand tot eenen zulken Zwerm-Geest zeide, dat hy zyne Zending met een Mirakel moest bekrachtigen, zou hy denzelven al mede kunnen uitmaken voor een boos overspeelig Geslagt; ja hy zou, even zo wel als de

(1) In Dial. de lib arbit. de Reb. Saeculi 15 cit. R. P. *Matth. Heimbach* S. J. in Praxi Cate. Part. 1. Lect. 17. quaest. 2. p. m. 137.

de Predikanten, kunnen zeggen, dat het niet nodig was, zyne Zending te bewyzen, mits hy niets anders als het zuivere Woord Gods leerde, en dat zyne Leere door de Wonderwerken van *Christus* en van zyne Apostelen genoegzaam bevestigd was; en op dien Voet zou men dage-lyks nieuwe Zwerm-Geeften en nieuwe Leeringen zien opstaan. Doch het gaat by ons niet door den Beugel. *Christus* de Heere zegt zelf van de Joden; *Hadde ik niet de Werken gedaan onder hen, die niemand anders gedaan heeft, zo en hadden zy geen Zonde.* Joh. 15. v. 24. En indien de Predikanten ons ook eens toonen, dat *Calvinus* en *Lutherus*, of zy, zulke Wonderen hebben gedaan, en wy hen echter noch niet willen geloven, alsdan kunnen zy ons de aangehaalde Spreuk *Christi* insgelyks tegenwerpen. Maar nu is hun klagen en schelden ydel.

§. II.

Van het Sakrament des Huwelyks.

346. De Ruiters poogt Pag. 38. het Sakrament des Huwelyks insgelyks te vernietigen. Doch hy, en zyn *Molinæus*, en zyne Predikanten stooten overal 't Hoofd tegens de Katholyke Waarheid. Wy hebben de H. Schrift in dat Stuk al wederom klaar voor ons. De Apostel *Paulus* van 't Huwelyk spreekende zegt: *Dat is een groot Sakrament, maar ik zegge, in Christo en in de Kerk.* Eph. 5. v. 32. Doch hoor eens, wat de Ruiters, of zyn *Molinæus* daarop antwoord. "Zo het (Huwelyk) een Sakrament is, zo hebben de Turken en Heidenen zo veel Sakramenten als de Christenen." De Ruiters heeft

heeft zekerlyk willen zeggen : *Zo wel Sakramenten*, en niet : *Zo veel Sakramenten*. Doch den Misflag flap ik over ; en het Antwoord des Ruiters zal de *H. Augustinus* beantwoorden , mits *by zich na de Uitlegging der Oud-Vaders recht*, en zich derhalven ook hier zal moeten rechten na den *H. Augustinus* , aan wien *Calvinus* zelf het bovengemeld fraai Getuigenis geeft. " De Voortreffelykheid van 't Huwelyk , zegt de " Groote Leeraar , bestaat by alle Volken en " Menschen in het teelen van Kinderen ; en in " echte Trouw. Maar wat het Volk Gods be- " treft , zo staat het ook in de Heiligheid van " een Sakrament ; derhalven is het eene god- " loze Zaak , wanneer een van beiden zich met " eenen anderen in den Echt verbond , offchoon " zy op eene rechtmatige Wys van Tafel en " Bedde gescheiden waren." (m)

§. 12.

*Van het bidden voor de Overledene ;
En het Vagerouw.*

347. Pag. 39. spreekt de Ruiters van de Beelden , en van het aanbidden van het Kruis ; doch op de twee Punten heb ik wydlopig geantwoord van *No. 279.* af tot *No. 284.* inclus. Voorts praat hy van het aanroepen der Heiligen , en dat Punt is *No. 285.* enz. grondig en bondig beantwoord.

De Passagien der Vaders , die hy uit *Molinæus* tegens de Aantroeping der Heiligen by brengt,

(m) *S. August.* Tom 6 de Bono Conjug cap 24. pag. 205. *Lit. B.* cit. *B.* P. *Elffenslib.* cit. pag. m 335. & 336.

brenge, koomen te pas gelyk als alle de andere, die hy tot nu toe aangehaalt heeft. Die Passagien (ik vooronderstelle eens, datze getrouwelyk overgezet zyn) zeggen, dat de Zielen der Overledene noch niet ten eersten zullen wezen in de Hemelse Vreugde, en dat is juist hetgeene, dat de Rooms-Katholyke Kerk ook leert te weten, dat de Zielen, voor datze in den Hemel opgenoomen worden, noch eenigen Tyd in het Vagevuur zullen moeten blyven, alsze in dit Leven voor haare tydelyke Straffen en dagelykse Zonden niet genoeg gedaan hebben. Dit is ook de Meening van den H. *Augustinus*, zo als blykt uit zyne volgende Woorden: "By den Altaar" zegt hy, (n) zyn wy der Martelaren niet indachtig even als der anderen Overledenen, "als of wy voor hen zouden bidden, maar in" Tegendeel zodanig, dat zy voor ons bidden" zullen."

Uit de voorsz. Woorden van den H. *Augustinus* worden nu vier Katholyke Waarheden bewezen. *Voor eerst*: Dat de Oud-Vaders voor de Overledene hebben gebeden, 'twelk ook uitdrukelyk te lezen is in *Augustini* Boeken der Belydenissen, daar hy verhaalt, hoe dat hy voor zyne Moeder gebeden heeft. (o) *Ten tweeden*: Dat de Oud-Vaders Misfe gelezen hebben; mits zalks de Woorden: *By den Altaar indachtig zyn*, duidelyk te kennen geven; want dus sprak men van ouds, en dus spreken wy Priesters noch hedensdaags, wanneer wy willen te verstaan geven, dat wy voor ymand in de Misfe willen bidden. *Ten derden*: Dat de

(n) Tom. 5. pag. 91. Lit. D. Tom. 9. pag. 161. Lit. G.

(o) Lib. 9. Confes. cap. 13. Veele andere Passagien der Oud-Vaders uit vroeger Eeuwen ga ik Kortheids halve voorby.

de Martelaren of Heiligen voor ons bidden, en Ten vierten: Dat'er een Vagevuur is; want hoe zou *Augustinus* voor de Overledene hebben kunnen bidden, indien hy niet geloofd hadde, dat'er eene Plaats was, waaruit de Zielen door het Gebed verlost konden worden. Degeene, die in de Helle zyn, hebben geen Verlossing te hoopen; en die in den Hemel zyn, hebben ons Gebed niet van doen; by gevolg was het voor de Zielen in het Vagevuur, dat de Oud-Vaders gebeden hebben. De Text van *Jofias 4. Reg. 22. v. 20.* komt niet te pas, en daarom ga ik hem stilzwygens voorby.

348. De Passagie uit *S. Chrystomus*, "Dat de "Ziel zonder het Lichaam de onuitspreekelyke "Goederen niet ontvangen zal." is te verstaan, dat de Ziel met het Lichaam vereenigt zynde, eerst volkomentlyk zal worden beloont of gestraft, nadat de Mensch in dit Leven in zyn eigen Lichaam Goed of Kwaad heeft gewrocht; heeftze nu in dat Lichaam Goed gedaan, zo moet het Lichaam ook mede daarvoor beloont worden, zal de Beloning anderzins volkoomen wezen; en dus ook in Tegendeel alsze Kwaad gedaan heeft, moet het Lichaam mede zyne Straf ontvangen. Doch zulks zal eerst geschieden op den jongsten Dag, wanneer de Zielen zo wel van degeene, die in de Hel, als die in den Hemel zyn, haare Lichamen wederom zullen aanneemen, en Ziel en Lichaam dus wederom met elkander vereenigt worden:

349. De Spreuk *Eccles. 9. v. 5.* De Levendige weten, datze sterven zullen, daarentegen de Dooden weten niets. Zy hebben ook geen Loon meer, in deze Eeuw hebben zy geen Deel meer in alles, dat onder de Zonne geschiedt. Die Text, zegge ik, komt

komt mede niet te pas; mits uit de eerste Woorden welke de schrandere Ruiters heeft uitgelaten, en uit het daarna volgende sesde Vaars, ja zelfs uit den voorsz. Text klaar blykt, dat de Koning *Salomon* spreekt van de Wederwaardigheden, Bekommeringen, Vrindschappen, en Vyandschappen, en andere Voor- en Tegen-Spoeden, welke de Mensch in dit Leven ontmoet, en waarvan hy na zynen Dood teneemaal is bevryd; hebbende in het ander Leven ook geenen Loon meer, mits hy gestraft of be-loont zal worden namate van hetgeen hy in dit Leven gedaan heeft, en niet van hetgeen hy in het ander Leven doen zal.

Op het Einde van Pag. 40. beschuldigt de Ruiters ons, dat wy de Heiligen aanroepen, even als of zy ons uit haare eige Krachten konden helpen. Doch op de Lastering heb ik reets hiervooren No. 294. grondig en bondig geantwoord; hebbende aldaar mede zyne Spotterny met de Allerzaligste Maagd en Moeder Gods *Maria*, wederlegt.

§. 13.

Eene groote Lastering word beantwoord.

De Ruiters spot Pag 41. met het gekruisste *Francisje*, en noemt het eene Afgodery, dat wy den H. *Franciscus* aanroepen als eenen Voorbidder by God den Heere. Maar *Jantje! Jantje! Lindlauwtje! Lindlauwtje!* Spottertje! Spotvogeltje! Hebt gy niet gelezen 4. Reg. 2. v. 24. en 25. hoe dat twee Beeren vericheurt hebben twee en veertig van de Kinderen, die met den Propheet *Elisus* den Spot gedreven, en hem

genoemt hebben: *Kaal Kop! Kaal Kop? Jantje!*
Jantje! ik vreeze, dat gy dus met de Heiligen
 in den Hemel, welker Verfmadingen de rech-
 vaardige God niet minder als die van zyne Vrin-
 den alhier op Aarde wreeken zal, den gek-
 stekende, ook haast door de Helse Beeren zult
 worden verscheurt, ten zy gy u bekeert.

§. 14.

Kort Antwoord op vier korte Vragen.

352. Pag. 41. doet de de Ruitser ook de vier vol-
 gende korte Vragen. 1. Of de Heiligen al-
 machtig zyn? 2. Of zy alwetende zyn? 3. Of
 zy over al tegenwoordig zyn? En 4. hoe wy
 weten, datze Heiligen zyn? Dat zyn in der Daad
 4. korte doch eenvoudige Vragen. Ik ant-
 woorde derhalven ook kortelyk en eenvoudige-
 lyk. *Voor eerst*: De Heiligen zyn niet almach-
 tig. *Ten tweeden*: Zy zyn ook niet alwetende,
 schoon zy van ons weten, zo als bewezen is.
Ten derden: Zy zyn ook niet overal tegenwoor-
 dig. En *ten vierden*: Wy weten door de Uit-
 spraak van Gods onfeilbaare Kerk, dat zy Hei-
 ligen zyn. Wat dunkt u *Domini Velse* van dat
 Antwoord? Zyt gy'er niet mede vergenoegt,
 zo zegt, wat gy daartegen hebt.

Al'tgeen de Ruitser daarop snatert van de
 Heiligen, is op de aangehaalde Plaatzen ten
 overvloedigste beantwoord.

§. 15.

Van het Stedehouderschap van Petrus.

353. Pag. 42. 43. en 44. schiet de Ruitser, hoewel
 met los Kruid, geweldig op den Paus en zyne
 Opper-

Opperhoofdigheid Hy vraagt voor eerst, wie den Paus tot Opperhoofd of opperste President ingezet heeft? En ik antwoorde: *Christus* de Heere met de volgende Woorden: *Simon Jona hebt gy my liever dan deze?* Hy zeide tot hem: *Ja Heere, gy weet, dat ik u lief hebbe:* Hy zeide tot hem: *Weid myne Lammeren.* Hy zeide andermaal: *Simon Jona hebt gy my lief?* Hy zeide tot hem: *Ja Heere, gy weet, dat ik u lief hebbe.* Hy zeide tot hem: *Hoed myne Schapen.* Hy zeide ten derdemaal tot hem: *Simon Jona hebt gy my lief?* *Petrus* werd bedroeft, dat hy den derdemaal tot hem zeide: *Hebt gy my lief?* En hy zeide tot hem: *Heere, gy weet alle Dingen, gy weet, dat ik u lief hebbe.* *JESUS* zeide tot hem: *Weid myne Schapen.* Joh. 21. Ψ . 15. 16. en 17.

Uit die uitdrukkelyke Woorden *Christi* zien wy klaar, dat *Christus JESUS* zyne Schapen en Lammeren aan *Petrus* bevoolen heeft te weiden. Nu zyn in Gods Kerk niet anders als Schapen, te weten, de Bischoppen en Ziel-Zorgers; en Lammeren, te weten, haare Onderhoorige. Dewyl *Christus* de Heere nu *Petro* bevoolen heeft zyne Schapen en Lammeren te weiden, zo heeft hy hem tot eenen algemeenen Harder zo wel van de Schapen als van de Lammeren aangesteld, by gevolg heeft *Christus* hem gemaakt tot Opperhoofd en opperste President van zyne Kerk, dewelke uit Lammeren en Schapen bestaat. Dus hebben ook alle de Vaders der eerste Kerk *Christi* Woorden verstaan en begrepen, gevende die Vaders daarom aan *Petrus* de volgende Namen.

De *H. Ambrosius* noemt hem : *Vicarium Christi*,
eenen Stedehouder van Christus. (p)

De *H. Hieronymus* : *Caput Ecclesie*, 't Hoofd
van de Kerk. (q)

De *H. Augustinus* : *Caput Fidelium*, & *Pastorem
Gregis Dominici*, 't Hoofd der Gelovigen,
en den Herdor van de Kuddé des Heeren. (r)

De *H. Optatus Milevitanus* : *Caput omnium
Apostolorum*, 't Hoofd van alle de Apostelen. (s)

S. Cyrillus Hierosol. Principem Apostolorum,
den Prins der Apostelen. (t)

Eucherius Lugdunensis : *Pastorem Pastorum*, den
Harder der Harders. (u)

Dorotheus Tyrinus en *Isidorus Pelusiota* : *Cori-
phaeum Apostolorum*, den Voorganger der Apo-
stelen. (x)

Origenes en *Chrysostomus* : *Verticem Apostolo-
rum*, de Kruin der Apostelen. (y)

Cyrrillus Alexandrinus : *Apicem Apostolorum*,
de Spits der Apostelen. (z)

De

(p) *S. Ambros.* ad cap. 24. *Luc. S. Ansel.* ad cap. 16. *Math. S. Bernard.* lib. 2. de confid. ad Eugen. Papam.

(q) *S. Hieron.* in Psal. 13. *S. Chrysoft.* Homil. 11. in *Math.*

(r) *S. August.* in lib. quaest. quaest. 75.

(s) *S. Optat.* lib. 2. contra *Parm.* *Cyrril. Alexand.* lib. 12. in *Joh.* cap. 64.

(t) *Cyrril. Hierosol.* Cat. 2. *Basil.* in Proem. *Hieron.* in Cat. de Script. Eccles.

(u) *Euch.* in vita *S. Petri.* *Bernard.* lib. 2. de confid.

(x) *Dorothe.* in Synopsi. *Isid.* lib. 1. Ep. 142.

(y) *Orig.* Homil. 2. in div. loc. N. Test. *Chrysoft.* Homil. in *Pet.* Apoll.

(z) *Cyrril. Alex.* lib. 14. *Thefauri.* cap. 2.

Isidorus Pelusiota: Antesignanum Apostolorum,
den Vorganger der Apostelen. (a)

De Kerk-Vergadering van *Chalcedonie: Petram Ecclesiae Catholicae, & rectae Fidei Fundamentum*, de Steenrots der Katholyke Kerk, en de Grondvest des waaren Geloofs. (b)

De *H. Ephrem: Principem Ecclesiae Christianorum*, den Vorst der Christen-Kerk. (c) En

De *H. Epiphanius: Ducem Apostolorum*, den Voerder der Apostelen. (d)

Dezelfde Vorrechten, welke de Apostel *Petrus* nu gehad heeft, hebben ook zyne Opvolgers. Zie hiervooren No. 246. tot 272. toe

354. De Ruiters zegt, dat *Christus* mischien niet te Rome, maar by haare Kerk is, en ik wenschte, dat hy my zulks eens bewees met klare Woorden uit de H. Schrift, of ook door nootzakelyke Gevolgen daaruit getrokken. Of ook door de Uitleggingen der Oud-Vaderen, na dewelke by zich recht.

§. 16.

De Lastering, dat de Paus zou wesen de Anti-Christ, word wederlegt.

355. Voorts lastert de Ruiters, dat de Paus zich verheft boven alle Keizers, Koningen, Kardinalen en Bischoppen, en dat hy by gevolg is (om het ronduit te zeggen, schoon hy alleenlyk den Text 2. *Thess.* 2. aanhaalt) de *Anti-Christ*.

Y 3

Doch

(a) *Isid.* lib 2. Ep. 88.

(b) *Synod.* Chalced. Act. 3.

(c) *Ephrem Syrus Serm.* de Transfiguratione Domini.

(d) *Epiphanius, Haeresi.* 51.

Doch ik antwoorde, dat de Paus niet door zich, maar door *Christus* zelf tot algemeen Harder van alle Keizers, Koningen, Bischoppen, enz. aangesteld, en dus boven alle verheft is. De Harder is immers meer als zyne Schapen en Lammeren.

Dat de Paus ook de *Anti-Christ* niet is, heb ik hiervooren van No. 254. af tot 272. toe be-
wezen. En hoe zou hy doch de *Anti-Christ* kunnen wezen; hy die het Ryk van den *Anti-Christ* zoekt te stooren, en dat van *Christus* daar-
entegen steeds te vermeerderen. Aan wien heb-
ben Holland, Vriesland, Groninge, Duitsland
en andere Gewesten naast God haare Bekeering
anders te danken, als aan de Pauzen van Rome,
die na de gemelde Landen gezonden hebben den
H. Willibrordus, den *H. Bonifacius*, en andere
voortreffelyke en uitmuntende heilige Mannen,
die'er den Heidenen het eerst het *Evangelium*
Jesu Christi hebben verkondigt. (e)

Niettegenstaande de Paus nu door *Christus*
zelf dus boven alle andere verheven is, zo noemt
hy zich echter: *Servus Servorum Dei*, dat is:
Eenen Dienaar der Dienaren Gods. Hy noemt
zich ook eenen Mede-Priester (de Amsterdamsche
Bybel maakt van de Priesters louter Ouderlin-
gen, om dezen Naam dus by het Volk in Hoog-
agting, en die van Priester in Tegendeel in Ver-
agting te brengen; schoon zulks nooit zal ge-
lukken, mits ik wel weet, dat de Naam van
Priester zelfs by veele Protestanten meer geagt
is, als die van Predikant) De Paus noemt zich
ook, zegge ik, eenen Mede-Priester zo wel als
de

(e) Zie R. P. Christoph. Oss Roma Gloriosa pag. m. 231. enz.

de H. Petrus 1. Pet. 5. v. 1. en als hy wil Kardinalen maken, roept hy zo wel als de Apostelen *Act. 1. v. 24.* gedaan hebben, alvorens God den H. Geest aan. Dat zou my een aardige *Anti-Christ* moeten wezen, die zich dus voor *Christus* toont te zyn!

356. De Ruitter zegt Pag. 43. dat de Apostelen zo wel haare Schapen hebben gehad, als *Petrus*, en dat *Petrus* by gevolg een Mede-Apostel, en niet het Hoofd der Apostelen geweest is. Doch daarop heb ik hiervooren wydlopig genoeg geantwoord, en daarom zal ik hier alleenlyk kortelyk herhalen, dat het gevolg van den Ruitter en van de Predikanten niet sluit. Ik verklaare het met eene Gelykenis. Des Ruiters Kapitein en de andere Kapiteins of Ritmeesters hebben zo wel hunne Ruiters als hun General, by gevolg is de Generaal hun Hoofd niet, maar de Ritmeesters hebben zo veel Macht en Gezag, als de General zelf. Dat volgt en sluit immers in geen en Deele. By Gevolg ook wat de Ruitter en de Predikanten zeggen.

§. 17.

Verklaring, hoe dat de Schrift door de Kerk, en de Kerk door de Schrift, bewezen word.

357. Voorts vraagt de Ruitter, zo als de Predikanten ook pleegen te vragen: Of de Paus over Gods Woord is, of Gods Woord over den Paus? Ik antwoorde dan en zegge: *Gods Woord is over den Paus.* Doch zonder het Gezag van den

Paus en van de Kerk zal noch de Ruitcr , noch eenig Predikant , noch eenig Protestant ooit kunnen weten , wat en welke Boeken en Schriften Gods Woord zyn , zo als hiervooren genoegzaam bewezen is. Zie No. 261. 318. enz. Gods Woord is en blyft in zich Gods Woord , en gelyk als het van Eeuwigheid geweest is , dus zal het ook in Eeuwigheid blyven. Doch zo lang als ik'er geen Kennis van heb , kan ik het niet voor Gods Woord houden , en dus heeft *Christus JESUS* veele Zaken gesproken en gedaan , die tot onze Kennis niet zyn gekoomen , en by gevolg ook niet door ons voor Gods Woorden en Werken aangenoomen kunnen worden. Maar zo dra ik daarvan Kennis bekoome , ben ik schuldig , dezelve met alle Eerbied daarvoor te erkennen. Doch hoe kryg ik'er Kennis van ? Moet ik yder Zwerm Geest geloven , die my steers in de Ooren schreeuwt : *Gods Woord ! Gods Woord ?* Ik verkondige u het zuivere Woord Gods ! Nergens anders zult gy het vinden ! Moet ik , vrage ik , zo eene Snorkery van yder Zwerm-Geest aanneemen ? Daar bewaare ons de Almachtige God voor. Hoe kryg ik dan Kennis van Gods Woord ? Door de Kerk , waarin Gods Woord altoos zuiver bewaart is geworden ; kunnende niemand , zonder het Gezag van de Kerk , meer Zekerheid hebben van Gods Woord , als van den Brand van *Troje*. Die Kerk is het , na dewelke *Christus* ons wyft , zeggende : *Dat men dengeen , die haar niet hoort , zal houden voor een Hoiden en Tollenaar.* Math. 18. v. 17.

Daarom zegt de H. *Johannes* : *Die God kent , die hoort ons* (by gevolg ook onze Opvolgers) *die uit God niet is , hoort ons niet , wieraan kennen wy*

wy den Geest der Waarheid, en den Geest der Dwaa-
ling. 1. Joh. 4. v. 6.

Daarom zegt de H. *Augustinus*: "Ik zou aan
"het Evangelie geen Geloof geven, indien het
"Gezag der Katholyke Kerk my daartoe niet
"bewoog."

Op eene andere Plaats spreekt die groote
Kerk-Leeraar den Aards-Ketter *Manicheus* dus
aan: "Zo gy u by het Evangelium houd, zegt
"hy tot hem, zo houde ik my by degeene,
"op welker Bevel ik aan het Evangelium ge-
"looft heb. Indien nu het Gezag van dezelve
"word ontzenuwt, zo kan ik aan het Evange-
"lium niet meer geloven. Ben ik nu gehoor-
"zaam geweest aan degeene, die my gezegt
"hebben: Geloofst aan het Evangelium, waa-
"rom zou ik aan dezelve dan ook niet gehoor-
"zaam wezen, als zy my zeggen: Geef geen
"Geloof aan *Manicheus*?" Dus verre de
H. *Augustinus*.

Ik weet wel, de Predikant *Velse* zal my te-
genwerpen, dat ik eenen Kring make, mits ik
het Gezag der Kerk door Gods Woord, en
Gods Woord door het Gezag der Kerk bewyze.
Doch daar is zo een groot Verband tuschen
die beide, dat de eene zeer veel door de an-
dere, en dus ook in Tegendeel, bewezen word.
Domini *Velse* weet zekertyk, als een Wysgeer,
dat eene Zaak, die in zich zelve gewisser is,
bewezen word (*à posteriori* zeggen de Wysgee-
ren) door eene andere, die ten Opzichte van
ons gewisser en bekender is: En dat daarente-
gen eene Zaak, die ons, of ten Opzichte van ons,
gewisser is, bewezen word (*à priori*) door eene
Zaak, die in zich zelve gewisser is. Dus word
de Oorzaak (*à posteriori*) bewezen door de Uit-
werking

werking, en de Uitwerking (*à priori*) door de Oorzaak. Dus word het Vuur, dat in zich het eerst is, bewezen door de Warmte, die eene Uitwerking van het Vuur is, en de Warmte word bewezen door het Vuur, twelk voor de Warmte is. Op dezelfde Wys word door 't Gezag der Kerk, die ten Opzichte van ons, en aan ons zekerder en gewisser is, bewezen het Gezag der H. Schrift, (als *à posteriori*) en in Tegendeel word door het Gezag der H. Schrift, die wel in zich zelve, maar niet ten Opzichte van ons zekerder en gewisser is, bewezen de Kerk *Christi* (als *à priori*) Dit dunkt my, is zo klaar, dat ik niet weet, hoe een verstandig Mensch iets met Grond daartegen zal kunnen inbrengen. Ik ga dan voort.

§. 18.

Of Christi Beloften, aan de Kerk gedaan, onder Conditie zyn geschied?

358. Op het Einde van Pag. 43. wil de Ruiter, dat de Beloften, welke *Christus JEsus* aan zyne Kerk gedaan heeft, zouden zyn geschied onder Conditie. Die Beloften zyn nu: *Dat de Poorten der Helle de Kerk niet zullen overweldigen.* Math. 18. v. 18. Wat zyn nu de Poorten der Helle? De Geest der Leugens, de Geest der Dwaling, de Geest der Dooling, enz. Indien nu de gemelde Belofte gedaan is onder Conditie, alsdan moeten de Predikanten *Christi* Woorden dus verstaan; te weten: *De Geest der Dwaling, de Geest der Dooling, en de Geest der Leugen zullen de Kerk niet overweldigen, zo lang*

lang als de Kerk niet dwaalt. Of dus: Zo lang als de Kerk niet dwaalt, zalze door den Geest der Dwaling niet overweldigt worden. Doch zie eens myn zoete lieve *JESUS*, hiervooren hebben u de Predikanten tot eene onwyze Maagd gemaakt, omdat gy uwe Lamp hebt laten verdroogen (zie No. 253.) en hier maken zy u tot een goeder Gelukzegger: Deze Luiden zeggen ook tot de Menschen, die hen in de Hand laten kyken: *Als gy lang leeft, dan word gy oud; hebtge Geld, dan zyt gy ryk; blyfge gezond, dan wordge niet krank!* En dus zoud gy, myn aanbiddelyke *JESUS*, myn waaragtige en almagtige God! ook tot de Kerk hebben gezegt: *Als gy niet dwaalt, dan zult gy niet doolen; alsge niet liegt, dan zultge de Waarheid leeren?* Weg! weg! niet zulke Prullen, ja Godslasteringen? *Christus JESUS* heeft absolutelyk, en met klaare, duidelyke en uitdrukketyke Woorden, als een oneindelyk wyze, alles voorziende, en almagtige God aan zyne Kerk belooft, dat de Poorten der Helle, dat is, de Geesten der Dooling, Dwaling en Leugen haar nooit zullen overweldigen, by gevolg moeten wy geloven, datze door dezelve noch nooit overwonnen is, en ook nooit overwonnen zal worden.

Wat de Beloften des Ouden Testaments betreft, zommige zyn geschied met, en zommige zonder eenige Conditie. Doch de Eerwaarde *P. Eſebenbrender* heeft daarvan genoeg gehandelt.

§. 19.

Noch eenige Vragen worden beantwoord.

359. De Ruiter zegt Pag. 44. dat *Rome Babel is*, en zulks bekennen wy, doch op wat Wys zulks te verstaan is, heb ik gezegt *No. 25.*

360. Op dezelfde Bladzyde vraagt hy: Wat wy verstaan door het Woord *Kerk*? En daarop heb ik al hiervooren *No. 252.* geantwoord. Wat nu de Macht aangaat, welke de Paus over de Concilien heeft, bestaat hierin, te weten, dat'er geen wettig Concilie zonder den Paus kan uitgeschreven noch gehouden worden; dat de Paus in de Concilien of in Persoon, of door zyne Gezanten als *Christi Stedehouder* moet presideren of voorzitten; dat hy of zyne Gezanten daarin de eerste Stem heeft, en dat hy de Decisien of Uitspraken der Concilien moet goedkeuren, hebbende tot nu toe alle de zo wel algemeene als byzondere Katholyke Kerk-Vergaderingen haare Decisien aan den Paus overgezonden, om door denzelven goedgekeurt te worden. Degeene, die deze Zaak wydropiger begeert verhandelt te zien, kan lezen den geleerden Jesuit *Gordon*, (*f*) (*g*) (*h*) en den uitmuntenden en onvermoeiden Jesuit *Bellarminus* (*i*) Daar zal hy zyn Genoegen vinden.

361. Op dezelfde Bladzyde vraagt de Ruiter ook: Indien het gebeurde, dat des Paus Creaturen de Kardinalen allegaar van hem afvallen zouden, waar dan de Paus met zyne Kerk blyven

(*f*) (*g*) (*h*) *Controv. 2. de Ecclef. cap. 27. §. 1. & seq.*

(*i*) *Bellarmin. lib. 1. & 2. de Eccl. Milit. Vide & Coccinum*

Tom. 1. lib. 7. art. 21, & 22.

ven zoude? Wel dat is, eene Vraag zo spits als een Ruiters - Paards-Hoefzyer. Doch ik antwoordde: Dat'er alsdan de gansche Weereld door noch veele duizend Bischoppen, Abten, Prelaten, en Ziel-Zorgers zouden overig blijven, genoeg om'er nieuwe Creaturen van te maken.

§. 20.

Of de Gereformeerde Kerk geene Rimpelen heeft?

362. Op het Einde van de bovengemelde Bladzyde praat de Ruiter, dat de Gereformeerde Kerk geene Rimpelen heeft, en dat de Papen hem nooit iets te Laste gelegd hebben, noch kunnen leggen. Wat nu de Rimpelen aangaat; deze Brief toont genoeg, dat de Kerk, schoonze noch Piepjong is, zo als wy No. 218. hebben doen zien, echter zo veele Rimpelen heeft als een oud Wyf van negen en negentig Jaren. De Beschuldiging van de Papen aangaande, hy kan hiervooren No. 23. 24. & 25. zien, wat de Eerwaarde Pater *Eschenbrenner* tot zynen Laste heeft; en wat my aangaat, ik legge hem te Laste, dat hy een Leugenaar en Lasteraar is. Deze Brief toont het doorgaans.

§. 21.

Of die Missionarier Baals Papen zyn?

363. Op het Einde van Pag. 45. vergelykt de Ruiter de Eerwaarde Paters Missionarier met de *Baals-Papen* 1. Reg. Cap. 18. (na den Katholyker

lyken Bybel 3. Reg. Cap. 18.) Doch daar is zo een groot Verschil tuschen de *Baals*-Papen , en de Rooms-Katholyke Missionariën , als tuschen een Ruiters-Kop , en een Paards-Kop , ten minsten na de uiterlyke Gedaante ; ja , om ernstig te spreken , is tuschen hen zo een groot Verschil , als tuschen *Christus* en *Belial* ; mits de Missionariën Dienaars van *Christus* zyn , en de *Baals*-Papen Dienaars waren van den Duivel . Want alle Goden der Heidenen zyn Dui-
ten. Pf. 95. v. 5. Al hadden de *Baals*-Papen zich voor hunnen *Baal* laten geeselen , gruwelyk pynigen , ja op de allerschrykkelykste Wyster Dood brengen , zy zouden'er niet anders als Duivels-Loon voor hebben ontfangen , gelyk zy dan ook voor de Pyn en Smerten , die zy zich zelven ter Eere van *Baal* hebben aangedaan , en voor den Dood , welken zy om zynentwille hebben geleden , geen anderen Loon bekoomen hebben , mits zy buiten het ware Geloof waren . Dus is het ook gelegen met de Ketteren , die zich om haare Kettery laten dooden , mits zy buiten het ware Geloof , en by gevolg buiten de Liefde Gods lyden . En of ik alle myne Goederen , zegt de Apostel Paulus 1. Cor. 13. v. 3. tot Ouderbond van de Armen uitdeelde , indien ik ook myn Lichaam overgaf om te verbranden , maar geen Liefde hadde , zo zoude het my niet helpen . Geschieden die dingen dan in de Liefde , dat is , in het ware Geloof , en in den Staat der Genade , zo helpenze ; maar anderzins niet . Het is een nootzakelyk gevolg .

§. 22.

Eene oproerige Passagie word met stilzwygen voorbygegaan.

364. De Ruiters zegt Pag 46. dat de Gereformeerde Predikanten in de Roomse Plaatzten verjaagt en verdreeven, ja in Kettingen en Banden geleid, ook vermoord worden. Doch op die oproerige Passagie zal ik met stilzwygen beantwoorden, en schoon ik hem uit de Historien van het Begin en den Voortgang van het nieuw Gereformeerde Geloof den Bal wakker zou kunnen terug kaatzen, en hem zyn Smoel darmede vast toestoppen, zal ik het echter niet doen, heppende dat de Edelen en Hoogwyze Magistraat het drukken van zulke Passagien, die doch niet anders als groote Verbittering tuschen de Ingezetenen van Holland kunnen verwekken, voortaan verbieden zal.

§. 23.

Of de Ruiters zich met den H. Petrus mag vergelyken?

365. Op 'de bovengemelde Bladzyde zegt de Ruiters verder, dat hy, even als Petrus, zyne Broederen moet versterken. Maar myn Ruiters gy vergift u. Petrus heeft immers ook na het ontfangen van den H. Geest gedwaalt, zo als gy hiervooren No. 251. waant; hoe heeft hy dan zyne Broederen kunnen versterken? Is Petrus nu zo zwak geweest, dat hy ook na het ont-

ontfangen van H. Geest gedwaalt heeft, hoe zult gy elendige Ruiters uwe Broederen kunnen versterken, daar gy op verre na noch niet den H. Geest ontfangen hebt? Kunnende de H. Geest, die een Geest der Waarheid is, geene Leugenen voortbrengen, zo als gy voortgebracht hebt. Zie dan myn Ruiters, het gaat niet u, als staat Openb. 3. v. 17. Ik ben rijk (sterk) en hebbe sat, en bedarf niet; en gy weet niet, dat gy bent elendig, jammerlyk, arm, blind en naakt; maar Christus zegt, ik rade u, dat gy van wy koopt Goud beproeft uit het Vuur, op dat gy rijk moogt worden, en zals uwe Oogen met Oogen-Zalf, op dat gy moogt zien; En zo gy dat doet, dan zult gy eerst zien, op wat slecht Fundament uwe Kerk tegens de onze gebouwt is. Zie myn blinde Ruiters, dus verre gebruike ik uwe eige Woorden tegens u met veel meer Grond en Beyoegtheid als gyze tegens Jan Jansz van Horst gebruikt hebt. (k)

§. 24.

De twaalf laatste Vragen van den Ruiters worden beandwoord.

366. Pag. 46. en 47. doet de Ruiters eenige Vragen, waarop hy ten spoedigste Antwoord verzoekt, mits hy gaarn uit de Duisternis tot de Kennis der Waarheid gebragt mogt worden, belovende, dat zo men hem dezelve uit Gods Woord bewyft, hy na de Rooms-Katholyke Religie terugkeeren, en God den Heere om Vergiffenis zynere Zonden bidden zal. Ik zal dan,

(k) In het grondig Onderwys pag. 45.

dan , onder Gods Zegen , trachten aan hem Genoegen te geven. Doch ik hoope , dat hy niet alleenlyk te vrede zal wezen met klaare Woorden uit de H. Schrift , maar ook met *nootzakelyke Gevolgen* , die daaruit worden getrokken , en met de *Uitleggingen der Oud-Vaders* , na dewelke de *Gereformeerden zich rechten* , gelyk als hy verzekert.

De Vragen en Antwoorden zyn nu als volgt.

1. Waar staat in de Schriftuur dat men verstovene Heiligen mag aanroepen ?

367. *Antwoord.* Ik heb hiervooren No. 285. 286. 887. enz. uit de H. Schrift , en uit de Oud-Vaders bewezen , dat men de Heiligen aanroepen mag.

2. Waar : Dat men de H. Drieuldigheid afbeelden ?

Antwoord. Ik heb daarop No. 279. 280. enz. geantwoord , en uit de H. Schrift bewezen , dat het maken van Beelden geoorloft is.

368. 3. Waar heeft God de Heere den Priesteren bevoolen zyn H. Lichaam in het Avondmaal opteofferen.

Antwoord. Ik heb daarop No. 340. en 341. geantwoord , en uit de H. Schrift bewezen , dat wy *Christi Lichaam* op eene onbloedige Wys offeren moeten.

369. 4. Waar heeft God bevoolen , den Volke den Drink-Beker te weigeren ? Ik antwoorde : Nergens. *Christus* heeft het niet bevoolen , en ook niet verboden , zo als ik No. 325. en 326. uit de H. Schrift en de Vaders bewezen heb.

370. Wie heeft den Paus te Rome tot Navolger *Petri* en 't Hoofd der Kerke aangesteld ?

Antwoord. De Macht , welke *Christus* de Heere gegeven heeft , aan *Petrus* , die heeft hy ook gegeven

geven aan zyne Opvolgers; die Macht hebben zyne Opvolgers ook altoos gebruikt, en de andere Bifchoppen en Leeraars hebbenze ook in haen erkent. Ik heb het bewezen uit de oudfte Vaders der Kerk No. 250. en 251.

371. 6. Waar staat gefchreven, dat God de Priesters verboden heeft te huwelyken?

Ik antwoorde. Nergens. Doch nadien de Priesters aan God eenen plegtigen Eed en de Gelofte der Kuisheid gedaan hebben, zo moeten zy den Eed ook houden, en zo zy daarin nalatig zyn, moet de Kerk hen hunnen Pligt doen nakoomen, even als een Kapitein of Ritmeester verplicht is Zorg te dragen, dat een Soldaat of Ruiters zynen Eed getrouwelyk nakomt. Ik heb zulks wydlopig genoeg bewezen uit de H. Schrift en de Oud-Vaders van No. 232. af tot No. 245. inclus.

372. 7. Waar heeft God bevoolen den Volke de Schriftuur in eene onbekende Spraak voorlezen?

Ik antwoorde: Nergens. En het gefchied ook nergens in de gansche Roomse Kerk op den geheelen Aard-Bodem. Dat de Misse door den Priester in de Latynse Taal gedaan word, is waar; doch die word den Volke niet voorgelezen, maar gefchied alleenlyk tot God, die de Latynse Taal immers zo wel verstaat als de Hollandse.

373. 8. Waar heeft God bevoolen, dat het Volk tot hem in eene onbekende Spraak bidden zoude?

Ik antwoorde: Nergens. En het gefchied ook nergens in de gansche Roomse Kerk, uitgezondert dat de Nonnen haar Brevier in de Latynse Taal bidden. Schoon zy die Taal ook niet verstaan, zo weten zy doch in Substantie, wat zy van God begeeren. Wanneer een Fransman
aan

aan den Staat een Smeek-Schrift in de Hollandse Taal overgeeft, is het zo goed, als of hy het in de Franse Taal deed; en schoon hy de Hollandse Taal niet kundig is, zo weet hy doch in Substantie, wat zyn Smeek-Schrift behelst. Ik meene, dat laat zich hooren.

374. 9. Waar, dat de Roomse Kerk zoude Rechter wezen in Geloofs-Zaken, en dat dezelve niet kan dwalen?

Antwoord. Ik heb zulks No. 252. 273. 274. 275. 276. en 277. uit de H. Schrift, en den Oud-Vader *Augustinus* bewezen. Zie ook No. 357. 358.

375. 10. Waar staat'er, dat *Christus* voor de Straf en de Schuld der Zonden, voor den Doop begaan, heeft genoeg gedaan, en dat wy voor de Zonden, na den Doop begaan, zelf moeten betalen hier of in het Vagevuur.

Ik antwoorde voor eerst: Dat *Christus* voor alle Menschen gestorven is, dat is, zo wel voor de Ongedoopte als Gedoopte. Indien hy dan door zynen Dood genoeg gedaan heeft voor de Zonden der Gedoopten, zo heeft hy ook genoeg gedaan voor de Zonden der Ongedoopten. Dat *Christus JEsus* nu gestorven is voor alle Menschen, bewyze ik klaar uit de Schrift 1. Cor. 5. v. 15. zegt de Apostel *Paulus:* *En hy is voor allen gestorven.* 1. Tim. 2. v. 6: spreekt de gemelde Apostel in dezer Voege: *Die zich zelven gegeven heeft tot Verlossing van allen.* 1. Joh. 2. v. 2, zegt de Evangelist *Johannes:* *Hy is de Verzoening voor onze Zonden, doch niet alleenlyk voor onze, maar ook die van de geheele Weereld.* Dat is immers een klare en duidelyke Text, waartegen alle de Verdraaiingen der Predikanten niets kunnen uitregten.

Ik antwoorde ten tweden, dat het eene overtollige Vraag is, waar dat'er staat, dat wy voor de Zonden, na den Doop begaan, zelf moeten betalen? mits'er geen Katholyk Leeraar in de Weereld word gevonden, die zulks leert; noch eenig Mensch, die voor zyne Zonden zelf, dat is uit zyne eige Krachten, betalen, en genoeg doen kan; hebbende *Christus JESUS* doot zyne oneindelyke Goedertierenheid, als een onschuldig Lam, onze Zonden en de Zonden der Weereld op zich genoomen, en dus voor ons alle betaalt. Indien nu een Katholyk Leeraar zegt, dat wy voor onze Zonden hier of in het Vagevuur moeten betalen, zo moet men het dus verstaan, te weten, dat, schoon God de Heere ons onze Zonden na eene oprechte Bekering vergeven heeft, wy echter noch eene tydelyke Straf deswegen moeten uitstaan. Deze Leere bewyzen wy met klare en duidelyke Voorbeelden uit Gods Woord: Door eenen Mensch, zegt S. Paulus Rom. 5. v. 12. is de Zonde in de Weereld gekoomen, en door de Zonde de Dood. Nu zien wy, dat de allerheiligste Menschen, schoon hen de Zonde vergeven is, echter noch den Dood moeten uitstaan, en dus eene tydelyke Straflyden. *Genesis 3.* wierd de Aarde vervloekt wegens de Zonde van *Adams*; schoon nu dengeenen, die gedoopt zyn, de Zonde van *Adam* vergeven is, zo gevoelen zy, hoe heilig zy ook moogen wezen, echter dien Vloek noch zo wel als de heiligste Vrouwen de Smerten in het Kinderbaaren, als eene tydelyke Straf, dewelke na de Vergeving der Zonde noch moet worden geboet, of, indien men het dus noemen wil, betaalt. *Moyfes* en *ARONS* hadden gezondigt *Num. 2. v. 12.* de Zonde

Zonde wierd hen vergeven, en echter moesten zy noch eene tydelyke Straf uitstaan, te weten, dat zy de Israëlitē niet mogten brengen in het Land, dat God haar beloofd hadde; zynde zy beide ook buiten dat Land gestorven, zo als te zien is *Deut. 32. v. 48. enz.* De Israëlitē hadden in de Woestyne het gulde Kalf aangebeden: *Moyſes* bad voor haar, en haare Zonde wierd vergeven; desniettegenstaande behield God zich noch eene Straf voor; *Ik zal*, zeide hy tot *Moyſes*, *deze haare Zonde op den Dag der Wraak bezoeken.* *Exod. 32.* Alle de Israëlitē, die tegens den Heere in de Woestyne gemurmuereert hadden, zyn, schoon veelen die Zonde vergeven was, in de Woestyne gestorven, zynde haare tydelyke Straf, dat zy in het Land van *Canaan* niet mogten ingaan. *Num. 14.* *David* hadde Overspel bedreven; hy bad God om Vergiffenis, en vond by hem ook Genade, doch moest desniettegenstaande noch eene tydelyke Straf lyden. *De Heere heeft uwe Zonde wegge- noomen*, zeide *Nathan* tot *David*, *gy zult niet sterven; doch dewyle gy de Vyanden des Heere hebt doen lasteren den Name des Heere, zal de Zoon, die u gebooren is, den Dood sterven.* *2. Reg. (2. Samuel) 12. v. 13. enz.* Wat kan klaarder wēzen? Voorts heeft *David* wegens zyne Zonde, schoon hem dezelve vergeven was, noch veele andere tydelyke Kwalen moeten uitstaan, zo als in het voorsz. Boek der *Koningen* Cap. 16. enz. te zien. De *H. Vaders* ga ik thans Kortheids halve voorby; zynde de aangehaalde Texten genoeg om te bewyzen, dat, schoon de Zonde vergeven word, de tydelyke Straf echter niet altoos word kwyt gescholden, maar dat men dezelve noch moet boeten, betalen, of lyden.

Indien nu ymand komt te fierven , voor dat hy daarvoor betaalt, of genoeg geleden heeft, moet hy dezelve boeten in het Vagevuur , mits'er niemand in den Hemel gelaten word , ten zy hy tot den laaftten Penning betaalt heeft. *Math. 5. 5. 25. en 26. En daarom is het , gelyk'er staat 2. Mach. 12. 5. 46. eene heilige en heilzame Gedachte voor de Overledene te bidden , op dat zy van haare Zonden ontbonden mogen worden. Zie hiervooren No. 347. hebbende No. 276. be- wezen , dat de Boeken der Machabeen kanonyk zyn. Ik ga dan voort op de overige Vraag- Punten des Ruiters te antwoorden.*

376. II. Hy vraagt: Waar dat'er staat , dat de Paus Geweld heeft de overvloedige Werken der Heiligen in den Kerken - Schat te leggen, dezelve aan de Menschen door den Aflaat uit- te deelen , en de Zielen der Verftorvenen door de Mis uit het Vagevuur te verlossen ?

Ik antwoorde : Uit den voorgaanden Nom- mer blykt , dat men zomtyds , schoon de Zonde vergeven is , noch eene tydelyke Straf moet lyden , en dat , indien zulks niet gefchied is in het Leven , het gefchieden moet na de Dood, mits'er in 't Hemelryk niemand word ingela- ten , ten zy hy tot den laaftten Penning betaalt heeft. Of de Predikanten nu aan de Plaats , waarin de Zielen tot haare volkome Betaling of Straflyding (het komt op een uit) moeten blyven , den Naam van *Vagevuur* willen geven, of eenen anderen , daar is ons niet aangelegen, het is ons genoeg , dat wy weten , dat'er eene zulke Plaats in wezen is.

Wat nu de gemelde tydelyke Straf aangaat, de Kerk kan dezelve kwytſchelden in gevolge van de Macht , welke zy van *Chriſto* ontfangen heeft,

heeft, zeggende : *Al wat gy ontbinden zult op de Aarde, zal ontbonden zyn in den Hemel.* Math. 16. Ψ . 19. Zie wat wy hiervooren No. 322. gezegt hebben. De Kwytschelding nu noemt de Kerk eenen Aflaat. De Vergiffenis, welke de H. Apostel *Paulus* aan den bloed-Schender te *Corinthe*, wien hy geëxcommuniceert, en aan den Satan overgelevert hadde, toefond, (l) was een opregte Aflaat, waardoor hy hem het overige van de Straf, die hy hem opgelegd hadde, kwytshold. (m) Den openbaren Zondaren wierden in de eerste Kerk grote Straffen van veele Jaren opgelegd : Doch op de Voorbede der Martelaren, die ten Tyde der Vervolgingen in de Gevangeniſſen zaten, bevryden de Biſchoppen hen van het overige van de Straf, zo als *Tertullianus* en *S. Cyprianus* getuigen (n) De Macht, welke de Kerk in dien Tyd heeft gehad, heeftze ook noch, mits het dezelfde Kerk is. Doch alle de Aflaten worden verleent ten aanzien van de oneindelyke Verdienſten *Chriſti JEſu* op de Voorbede der Heiligen. *God doet den Wille dergeene, de hem vreezen*, zegt de Koninglyke Propheet *David* Pf. 144. Ψ . 19. Hoe zal hy dan kunnen behouden de tydelyke Straf dergeene, voor welke de Heiligen bidden, en welken de Kerk de Straf kwytsheld in den Naam van zynen Zoone, en in gevolge van de Macht, die hy aan haar heeft gegeven ?

Is het nu niet eene godlooze Laſtering, dat

(l) 2. Cor. 2.

(m) Vid *S. Chryſoſt.* Homil. in Ep. 2. ad *Cor.* *Theodoret* in eundem locum. *S. Ambroſ* lib. 1. de Pœnit. cap. 6. & ult. *S. Pacian.* Epist. 3. &c.

(n) *Tertull.* lib. ad Martyres cap. 1. & lib. de pudicitia, cap. ult. *S. Cyprian.* Ep. 9. 10. & 13.

de Ruitcr Pag. 25. van zyne Historie durft zeggen: Dat wy leeren, dat de Munnik Anastasius 39000 Jaren meer Aflaat hadde te geven als de Heere JESUS? Daar de Kerk den Aflaat niet vergunt, als in gevolge van de van Christo ontfange Macht, en ten aanzien van zyne oneindelyke Verdienften, by welke noch koomen de Verdienften der Heiligen, vereenigt met die van onzen Zaligmaker, van dewelke zy alle Kracht ontfangen. Wy fcheiden de Heiligen niet af van Christo, als of zy iets uit haar zelve en zonder Christus konden doen; maar wy voegenze by Christus, en dus voegen wy de Leden by het Hoofd.

De eerste Kerk vergunde, zo als reets gezegt is, aan de boetvaardige Zondaars Aflaat ten aanzien van de Gebeden en Verdienften der Martelaren (van die van Christus niet afgezondert, maar daarmede vereenigt) die voor haaren Dood eene zulke Genade voor die Zondaars begeert hadden; zynde veele Geleerden van Meening, dat de Voorbede der Martelaren haare Uitwerking eerst hadden na haaren Dood. (o) Wat de Kerk nu gedaan heeft in het Begin, kanze ook noch doen, mits het dezelfde Kerk is.

Dat de Kerk ondertuschen de Verdienften der Heiligen nu dus door den Aflaat kan toepassen, is een nootzakelyk Gevolg van het Arttykel des Geloofs, waarin wy belyden eene Gemeenschap der Heiligen, en van de Vereeniging, welke alle de Leden der Kerk hebben met JESUS Christus

(o) Voier M. P. Aubeſpine Observations Ecclef. Liv. I. Chap. 20. de l'Autorité des Martyres, & le Pere Morin Liv. 9. de la Penitence Chap. 26. Le Catechisme de Montpellier Part. 3. Sect. 1. Chap. 5. §. 19.

Christus haar Hoofd. De Kerk heeft het altoos dus geleert. (p)

Is nu ymand gestorven , zonder alvorens de meergemelde tydelyke Straf te hebben genoeg gedaan , zo pakt de Kerk hem toe de voorsz. Verdiensten *Christi*, en zyner Heiligen; doch op eene verscheide Wys. Den Levenden wordenze toegepast door de Absolutie , maar den Overledenen door Middel van Voorbede (*per modum suffragii* zeggen onze God-Geleerden) Wanneer de Kerk dan aan eenen Overleden eenigen Aflaat vergunt , zo moet het dus worden verstaan , te weten , dat zy op eene meer byzondere Wys haare Gebeden , met de Gebeden van *JESUS CHRISTUS* , en van zyne Heiligen vereenigt , tot vertroosting van de Overledene , aan God den Heere opoffert. (q) Dat men voor het overige met Vrucht voor de Overledene bidden kan , is de algemeene Leere van de oude en tegenwoordige Kerk , en van alle de Vaders , die ik thans Kortheids halve oversla, zynde die Leere insgelyks klaar genoeg in Gods Woord gegrond , zo als No. 347. en 375. te zien is. Doch ten Overvloed zal ik noch eenige Texten aanhaalen , waaruit de Oud-Vaders het Vagevuur bewyzen. Zo ymands Werk brand , zegt de Apostel *Paulus* 1. Cor. 3. §. 15. zo zal hy Schade lyden , maar hy zelf zal zatig worden , doch gelyk als door het Vuur. Dien Text verstaan de volgende Vaders van het Vagevuur ; namentlyk : *Tertullianus* , *S. Cyprianus* , *Origenes* , *S. Gregorius Nazianzenus* , *Eusebius* , *S. Hilarius* ,

(p) Vid. *Tertull.* & *S. Cyp.* locis supracit. *Bellarmin.* lib. 1. de Indulgentiis.

(q) Vid. *Bellarmin.* loc. cit. cap. 14.

Ambrosius , *Hieronymus* en *Augustinus* (*) *Math. 12. v. 32.* spreekt onze beminnyke Zaligmaker in dezer Voegte: *Wie iets zal spreken tegens den Heiligen Geest, dien zal het niet vergeven worden noch in deze, noch in de andere Weereld.* Uit die Woorden besluit de *H. Augustinus*, dat'er in de andere Weereld, of na dit Leven eene Plaats moet zyn, daar noch eenige Zonden vergeven kunnen worden. En de Plaats is geene andere als degeene, die wy het *Vagevuur* noemen; trekkende de *H. Gregorius* uit den voorsz. Text hetzelfde Bewys. (†) Van andere Vaders wil ik nu niets melden. *Math. 5. v. 26.* zegt *Christus*: *Voorwaar gy zult van daar niet uitgaan, tot dat gy den laatsen Penning betaalt hebt.* Dien Text verstaan *Tertullianus*, *S. Cyprianus*, *Eusebius Emiffenus* en *S. Bernardus* (‡) van het *Vagevuur*. Hiermede stappe ik voor het tegenwoordige van het *Vagevuur* af.

377. 12. De Ruiters vraagt voor het laaste: Waar God gezegt heeft, dat wy door onze Werken wat verdienen, en zalig worden?

Ik antwoorde: Het gaat den Ruiters en den Predikanten gelyk dengeen, die riep: *De Hond is dol! De Hond is dol!* waarop de Buurluiden zamenliepen, en den Hond dood sloegen, meenende, dat hy in der Daad dol was. En zulke kwaade Naam geven de Predikanten ook aan onze Leere van de goede Werken, en andere Stukken. De Papiſten zyn ydel, verwaand, en opgeblazen (schreuwenze) zy willen door haare

(*) Zie *R. P. Hieronym. Mulman S. J. Glaubens-Spiegel. cap. 12. art. 2. §. 1.*

(†) *R. P. Mulman ibid. §. 3.*

(‡) *Idera loc. cit. §. 3.*

haare eige Werken zalig worden , en zyn by gevolg Verachters van *Christi* Werken en Verdiensten. Dus geven zy ons by het gemeen en onwetend Volk , in Spyt van haare Conscientie , een kwaade Naam , en brengen onze geheele Religie by hetzelfde in Veragting.

Wat nu de goede Werken aangaat , wy leeren 1. (de Predikanten kunnen de Boeken van onze Controversisten en Theologanten maar opslaan , en zy zullen het zien) dat zo lang de Mensch in den Staat der Ongenade of met eene Dood-Zonde beladen is , hy geen verdienstig Werk ter Zaligheid doen kan. 2. Dat de Mensch , schoon hy in den Staat der Genade is , echter niet het minste Werk , verdienstig ter Zaligheid , doen kan zonder de Genade , Hulp en Bystand Gods ; En 3. Dat de Mensch , die met gene Dood-Zonde beladen , en by gevolg een Vrind Gods is , met de Genade Gods doen kan werken , welke ter Zaligheid dienstig zyn , of , 'twelk hetzelfde is , waarmede hy de Zaligheid verdienen kan. Hoor nu , hoedanig ik het laatstgemelde derde Punt onlangs te *Kall* , een vermaard Dorp , ontrent een Uur van hier gelegen , opentlyk van de Preek Stoel , ten overstaan van Katholyken en Protestanten verklaart en bewezen heb.

Christus is ons Hoofd (zeide ik) en wy Gelovige zyn zyne Leden. *Christus* is de *Wynstok* , en wy zyne *Ranken*. Joh. 15. v. 1. Gelykerwys nu de Takken des Booms , en de Ranken des Wynstoks niet alleen , maar te gelyk met den Boom en den Wynstok , van wien zy alle Kracht , Sap en Leven ontfangen , haare Vruchten voortbrengen , dus worden ook alle de goede Werken , die wy als Takken en Ranken van
Christus

Christus voortbrengen , niet door ons alleen , maar te gelyk met *Christus* , van wien zy alle haare Kracht , Sap en Leven ontfangen , voortgebracht , en zyn dus verdienstig ter Zaligheid. Wat dunkt u , *Myn Heer* , van dit Bewys ? Ik verbeelde my , dat geen Predikant in gansch Holland iets met Grond daartegen zal kunnen inbrengen. *Christi* Werken zullen immers de Zaligheid wel verdienen.

378. Nu heb ik den Ruiters zyne twaalf Vragen met de H. Schrift ; met nootzakelyke Gevolgen uit de H. Schrift getrokken , en met de Vaders der Kerk , waarna de Gereformeerden zich rechten , beantwoord , en verwagte derhalven , dat hy zyn Woord houden , en tot de alleen zaligmakende , zuivere , ongerimpelde en onbevleete Rooms-Katholyke Leere terug keeren zal. God de Heere , die de Vader der Barmherdigheden is , en die niet wil , dat ymand verlooren gaat , maar dat alle ter Kennisse van de Waarheid koomen , en zalig worden , verleene zynen Goddelyken Zegen daartoe !
Amen.

Thans is de Beurt aan my , om ook eenige Vragen te doen. Ik zal'er zommige doen aan *Domini Velse* , of eenig ander Predikant , wie het ook wezen mag ; en vervolgens ook eenige aan den Ruiters ; waarop ik met den eersten vrydelyk Antwoord verzoeke. Ik geve hen daartoe een Ruim-Veld , mits ik my zal laten vergenoegen , indien zy daarop antwoorden , of uit de H. Schrift , of uit nootzakelyke Gevolgen , of uit de Traditien der Kerk , of uit de Uitleggingen der Vaders , na dewelke wy ons insgelyks rechten.

Vraag-